

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Första Kammaren. N:o 21.

Onsdagen den 22 april, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 15 i denna månad.

Anmälades och bordlades;

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 9, i anledning af väckt motion med förslag till ändrad lydelse af §§ 15 och 18 riksdagsordningen; statsutskottets utlåtanden:

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om reglering af bergslagernas jernvägsaktiebolags obligationsskuld;

n:o 46, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jordsafsöndring från förra militiebostället n:o 2 Söndraby i Kristianstads län;

n:o 47, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från kronoegendomen Stora Kungsladugården n:o 1 om 8 mantal i Södermanlands län;

n:o 48, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående afsöndring af jord från indragna militiebostället Neder Kjellsby med Kyrkotegen i Göteborgs och Bohus län; samt

n:o 49, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Helsingborgs sockerfabriksaktiebolag af ett område af Engelholms vestra kronoplantering i Kristianstads län; äfvensom

bevillningsutskottets memorial n:o 9, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande n:o 5 i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande af förslag till inrättande af en frilagersinstitution, dels ock utredning af frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran sammansatta stats-, banko- och lagutskottets under gårdagen bordlagda

utlåtande n:o 2 äfvensom Första Kammarens tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtanden n:is 7 och 8.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda memorial n:o 8, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

1 punkten.

Lades till handlingarna.

2 punkten.

Anmärkningar mot statsråd.

Herr statsrådet Wennerberg: Då på föredragningslistan i Andra Kammaren icke i främsta rummet förekommer dechargebetänkandet, har jag ansett för min skyldighet att begagna tillfället att här yttra mig och söka försvara de af konstitutionsutskottet anmärkta — under förliedet är på ecklesiastikdepartementets föredragning vidtagna åtgärder. Då jag emellertid ser, att ingen af de utaf Första Kammaren i konstitutionsutskottet insatte ledamöterna har deltagit i anmärkningarna, och jag har något skäl att förmoda, att kammaren delar dessa herrars åsigt i afseende på anmärkningarnas befogenhet, anser jag mig här kunna i korthet granska dem för att, när detta betänkande snart förekommer i Andra Kammaren, der åter samtliga ledamöterna i konstitutionsutskottet deltagit i anmärkningarna, utförligare bemöta dem.

Jag anser det alltså *här* kanske icke fullt nödigt att utveckla en så fullständig vederläggning af de gjorda anmärkningarna, som jag hoppas *kunna* göra *der*, utan helt kort söka framställa de skäl, på hvilka jag anser Kongl. Maj:ts åtgärder i alla tre fallen vara fullt lagliga och välgrundade.

Den *första* punkten rör de under år 1890 af Kongl. Maj:t fastställda löneregleringarna för presterskapet inom Klara samt Jakobs och Johannis församlingar i Stockholm. Det slut, till hvilket konstitutionsutskottet kommit, visar alldeles påtagligt, att utskottets åsigt är, att vid löneregleringar innehållet i afseende på de bestämda afgifterna och tiden, under hvilken dessa afgifter skola utgå, är under alla förhållanden *ovilkorligen* bindande. Det torde vara för mycket vågadt af utskottet att göra detta påstående. Att under inga förhållanden det skulle tillåtas någon ändring, vare sig i utskylder eller tidsbestämningar, det skulle — om utskottet hade rätt — åt en lönereglering gifva större helgd, än som i allmänhet tilldelas lagbestämningar, som röra parters inbördes rättsförhållanden.

Det är en gammal sats, som, oaktadt att den är gammal, har sin fulla lifskraftiga giltighet ännu i dag, och den lyder: förord bryter lag. Det är endast under vissa förhållanden, som förord icke får gälla, och det är, om genom ett sådant ett offentligt eller allmänt intresse skulle finnas hindradt eller kränkt, eller ock att i sjelfva

*Anmär-
ningar mot
statsråd.
(Forts.)*

den lag, som angår det aftalet, uttryckligen finnes en så tydlig lagbestämmelse, att den lägger hinder i vägen för det. I detta fall finnes intetdera af dessa hinder lagda i vägen för aftalet. Hvilken skulle väl den allmänna och högre stående rätt vara, som utaf detta aftal kränkts? Jag kan icke finna någon sådan. Eller hvilken är den uttryckliga lagbestämmelse, som i våra löneregleringsförfattningar eller i sjelfva löneregleringarna lägger hinder i vägen för detta fria aftal? Någon sådan finnes icke heller.

Som kammaren vet, har uppslaget till Kongl. Maj:ts beslut kommit från församlingarna. Församlingarna hafva på kyrkostämma erbjudit högre afgifter till presterskapet. Presterskapet har biträdt församlingarna i denna deras önskan. Det har skett en frivillig öfverenskommelse, och en sådan är enligt kyrkostämmoförordningen af år 1862 tillåten, der det i 10:de punkten just står taladt derom, att föremål för kyrkostämma är äfven öfverenskommelse angående presterskapets löneförmåner.

Man skulle kanske kunna befara, att en allt för stor magt härigenom vore lagd i församlingarnas och presterskapets händer, och att på detta vis någon gång en öfverenskommelse skulle kunna träffas eller ett beslut fattas, som för framtiden verkligen kunde antingen vara skadligt för presterskapets utkomst, eller allt för mycket betungande för församlingarna. En begränsning vore således nödvändig, och en sådan begränsning finnes. Den är öfverlåten åt samma myndighet, som fått sig öfverlemnad pröfningen af löneregleringarna, nemligen Kongl. Maj:t, och således får en sådan öfverenskommelse icke blifva gällande med mindre än att Kongl. Maj:t fastställer den. Det har också skett.

I sin anmärkning har konstitutionsutskottet anført, att ett dylikt tillvägagående ej får inverka på den en gång fastställda regleringen, "enär det komme att rubba Riksdagens och Kongl. Maj:ts inbördes magtställning". Ja, det torde icke mera vara händelsen här, än vid andra dylika fall af parters dispositionsrätt, och jag begriper sannerligen icke, på hvad sätt det skulle göra det. Lika väl skulle man kunna säga, att, om tvenne personer, som sins emellan hade vexellaffärer, gjorde upp dessa på ett sätt, som icke följde vexellagens föreskrifter, hvilken stiftats af Riksdagen och Kongl. Maj:t gemensamt, denna öfverenskommelse kunde på ett vådligt sätt rubba Riksdagens och Kongl. Maj:ts inbördes magtställning. Det är en dessutom känd sak, att sådana aftal, i hvilka enskilda förhållanden regleras annorlunda än lag säger, ingalunda äro ovanliga, trots lagbestämmelser af ovilkorlig, särskild affattning, t. ex. i jorda- och handelsbalkarne. Så är mig sagt.

I sjelfva klämman yttrar utskottet två märkliga satser, den ena, att detta "Kongl. Maj:ts beslut lätt skulle kunna gifva anledning till att inom olika delar af landet en sträfvan uppstode att få de för presterskapets löneinkomster gällande regleringar på motsvarande sätt ordnade." Den farhågan tror jag sannerligen icke är stor. Den andra, att syftemålet med löneregleringarna, som var "att bereda lärare och åhörare sins emellan trefnad, endragt och förtroende", skulle förfalla.

Anmärk-
ningar mot
statsråd.
(Forts.)

Det allra starkaste bevis på "trefnad, endrägt och förtroende" är väl, när församlingen sjelfvilligt erbjuder sig att gifva sin pastor eller sitt presterskap högre lön än den de hafva.

Det kunde ock sättas i fråga, huru vida ett beslut, fattadt på sätt konstitutionsutskottet anser vara det rätta, verkligen skulle lända till rikets sannskyldiga nytta och till vederbörande parters hugnad. Om en församling vid en löneroglering blifvit oskäligt betungad och passar på vid en inträffande kyrkoherdeledighet att befria sig från detta och vänder sig till Kongl. Maj:t och visar, att den kommit i svår belägenhet, ur hvilken den önskar blifva hulpen, skulle Kongl. Maj:t således säga: "nej, jag kan icke; oaktadt icke många år gått, får detta förhållande stå kvar till dess 50 år förflutit." Eller om i ett annat fall — som ofta förekommer och som torde i framtiden förekomma oftare än hittills — ett stort pastorat till följd af folkmängdens ökning önskar blifva deladt, och det blir att tillse från församlingens sida, att nöjaktig aflöning beredes pastor och presterskapet i hvardera delen, och församlingen erbjuder sig att åtaga sig större utskylder för vinsten att få särskild pastor och derom gör hemställen hos Kongl. Maj:t; skulle Kongl. Maj:t då förklara, att han icke kunde gå in på detta, förrän om 30 à 40 år, eller förrän den tid förflutit, som blifvit för lönerogleringen faststald? Det skulle ock kunna tänkas något annat, nemligen att markegången stege så ofantligt, och att pastor sjelfvilligt erbjöde sig att ingå på en ny löneroglering och att församlingen ginge in derpå. Kongl. Maj:t skulle då nödgas säga: "det hjälper icke, så mycket skall pastor ha" och detta skall församlingen betala ända tills de 50 åren äro ute."

På grund af hvad jag nu i korthet sagt, finner jag, att i detta första fall äro af Kongl. Maj:t iakttagna så väl full öfverensstämmelse med lönerogleringarna som tillbörligt afseende vid den fria dispositionsrätten.

Hvad nu den *andra* anmärkningen angår, tyckes utskottets hela resonnement grunda sig på en uppfattning af 24 kap. 32 § i kyrkolagen, som jag för min del icke kan gilla och som icke heller af Kongl. Maj:t blifvit gillad. Utskottet anser, att *all* den tjenstepligt, som åligger klockare, är i denna § specificerad, och att således, då genom 1888 års författning nämnda § ändrades med afseende på bestämmelserna angående klockares brefbäringsskyldighet, måste detta nödvändigt omfatta *all* klockares brefbäringsskyldighet. I slutet af §:n står dock, som är känt: "i det öfriga, hvad hans embete angår, rätte han sig efter den förordning, som biskop och konsistorium honom föreskrifva". Det var följaktligen nödvändigt för utskottet att tolka detta "i det öfriga", och det har utskottet gjort på ett sätt, som icke allenast rubbar hela tankegången inom §:n, utan tillika sätter sig upp mot vanligt svenskt uttryckssätt, särskildt hvad lag beträffar. Utskottet förklarar, att något annat kan härmed icke menas, än att domkapitlen hafva rättighet att gifva närmare föreskrifter om hvad i §:n uttryckligen står nämndt: följaktligen skulle för den utöfning, som klockaren har af sitt embete, föreskrift lemnas. Frågas: är detta då väl på svenska uttryckt: "i det öfriga hvad hans embete angår"? Nej,

visst icke! Det borde väl då hetat: vid utöfningen af sina åligganden ställa sig klockare till efterrättelse hvad domkapitel derom föreskrifver? Men det gör det icke.

Sedan gammalt har nemligen den s. k. brefbäringen dels med kontraktsväskan och dels med brefbäringen inom pastoratet varit gängse. Det fans tydligen, då lagen skrefs, en mängd tjensteåligganden, som icke i den nämndes. De viktigaste äro i §:u nämnda. "I *det öfriga*", de smärre med dessa sammanhängande, öfverlättes af lagstiftaren bestämningsrätten åt domkapitlen. Således anser jag Visby domkapitel hafva varit i sin fulla rätt, då det bestämde såsom det gjorde angående klockarens skyldighet.

Det är onekligen ett temligen besynnerligt skäl för sin åsigt, som konstitutionsutskottet anför, då det säger i näst sista stycket: "att med lagen den 21 september 1888 verkligen afsetts att befria klockare från *all* brefbäringsskyldighet, framgår äfven af den förberedande behandlingen af densamma." Nu väntar jag mig och säkerligen väntar en hvar sig att få höra något positivt, som är sagdt angående detta. Nej, utskottet fortsätter: "derunder förekom nemligen *intet*, som, enligt utskottets åsigt, gifver den minsta anledning att antaga, att efter borttagande af merberörda stadgande i kap. 24 § 32 någon brefbäringsskyldighet derefter skulle kunna åläggas klockare". Detta hör till sådana argument, som lika väl kunna begagnas mot som för saken. Man skulle lika väl kunna säga på det viset: derunder förekom nemligen *intet*, som, enligt utskottets åsigt, gifver den minsta anledning att antaga, att efter borttagande etc. *all* brefbäringsskyldighet, som fans förut, också vore borttagen.

Det torde för hvar och en vara klart, hvarför den betungande brefbäringsskyldigheten med den s. k. kontraktsväskan blef genom lagen upphäfd. Sedan vi fått tätare kommunikationer och lättare postgång, var det oskäligt att betunga klockaren med ständigt spring på långa distanser från prost till prost och från domkapitlet till prostarne. Men deremot fans det en brefbäringsskyldighet på närmare håll, ofta viktig nog, som svärligen kunde med allmän post lämpligt ombesörjas. Särskildt hvad Visby stift beträffar, är detta händelsen. Skulle breffen alltid fortskaffas med posten, skulle de ofta gå öfver Visby och säkerligen komma för sent fram. Man säger må hända: afstånden äro så korta mellau kyrkoherde och komminister, att de kunna skicka sina drängar; men det finnes sådana tjensteförsändelser, att man icke kan skicka dem med drängar utan att utsättas för beskyllning för embetsfel, om de skulle komma bort, och dessa böra då skickas med personer, som äro ansvariga. Jag finner således denna anmärkning icke så väl begrundad af konstitutionsutskottet, som den bort vara. I alla händelser är det önskligt -- så vida man vill, att brefbäringsskyldigheten alldeles borttages -- att detta blifver lagligen bestämdt, men så länge lagbudet ej är upphäfdt, kan det icke vara olagligt att följa det.

Jag anhåller nu att få öfvergå till den *tredje punkten*. Här har konstitutionsutskottet gjort anmärkning med afseende på den nuvarande öfverbibliotekariens utnämning. Någon särskild lagparagraf, som skulle

Anmärk-
ningar mot
statsråd.
(Forts.)

vara för nära trädd, är icke uppgifven. Här åberopas reglementet för öfverbibliotekarien, och ur detta är framtaget åtskilliga moment, som visserligen äro ganska beaktansvärda, men tillika af den allmänna art, att man skulle väl kunna tänka sig dem skötta af hvilken bildad och duglig person som helst. *Ett* finnes dock, som gör, att det icke går an att taga till bibliotekarie en person, som är ovan vid biblioteksgöromål och icke besitter bibliognostiska insigter. Jag menar nemligen här synnerligen punkten c). Nu är det emellertid en temligen känd sak, att den nuvarande öfverbibliotekarien har skaffat sig en ovanligt stor insigt icke allenast i afseende på bokkännedom, utan äfven i biblioteksskötsel, allt ifrån sin tidigaste ungdom det förra och från sin mognare mannaålder det senare. Härom behöfver man icke fråga, huru vida det är sant eller icke; det är nemligen en dokumenterad sak, att sedan Eichhorns död icke — eller, för att jag icke må säga för mycket, knappt — någon finnes, som besitter så stor insigt i den svenska literaturen, icke blott den senare, utan ock den äldre äfvensom andra länders, och denna sak är visserligen icke utan stor betydelse, ty uti den af utskottet åberopade instruktionen för biblioteket heter det i § 9: "största möjliga fullständighet i samlingen af den *svenska* och *Sverige* rörande literaturen jemte svenska kartor, vyer, porträtter, gravyrer och andra planscher bör *öfverbibliotekarien* låta sig isynnerhet angelägen vara", således den i punkten c) nämnda specialiteten har i den nuvarande öfverbibliotekarien fått en målsman af främsta ordning.

Men han borde tillika hafva haft något dokument, som hade bevisat, att han egde den praktiska insigten i skötseln af ett bibliotek. Detta framhåller konstitutionsutskottet mycket starkt, men såsom jag tror allt för långt drivet. Det heter nemligen, att "enligt utskottets åsigt bör hos befattningens innehafvare utom andra egenskaper ovilkorligen förutsättas en genom *långvarig bibliotekstjenstgöring* vunnen erfarenhet om de mångfaldiga och viktiga göromål, som med befattningen äro förenade". Jag tror, att kammaren måste inse, att här har blifvit gjordt ett märkeligt tillägg till 28 § regeringsformen, som säger, hvad af hvar och en, som af Kongl. Maj:t sättes till ett embete, fordras. Det är nemligen *skicklighet* och *förtjenst*, men der är icke insatt hvad utskottet anser viktigt, nemligen en viss tjänsteålder: "ovilkorligen förutsättes en genom *långvarig bibliotekstjenstgöring* vunnen erfarenhet". Den skall tillsättas af Kongl. Maj:t, som visat sig dertill skicklig och förtjent, men hvar står detta föreskrifvet angående tjänsteåldern, och är det så alldeles *ovilkorligen* nödvändigt? Jag tror det icke. Om man jemför ett annat verk, som ligger detta ärende nära, för att icke taga många andra exempel, som ligga något fjernare, nemligen riksarkivet, så hafva vi der en riksarkivarie, som från en professorsstol i Lund stigit direkt in på sin nuvarande chefsplats. Han hade icke någon tjenstgöring vid riksarkivet att åberopa, och så var äfven händelsen med hans företrädare, och båda dessa män hafva, så vidt jag hört, på ett berömvärdt sätt skött sina åligganden. Men det var icke nog med utskottets fordran på tjenstgöring; den skulle också hafva varit *långvarig*, ty annars påstod utskottet en utnämning,

sådan som den ifrågavarande, omöjligen kunna försvaras. Jag vill då anmärka ett fall, som visar möjligheten. Nuvarande bibliotekarien i Helsingfors kom utan någon föregående tjänstgöring vid biblioteket till chefsplatsen derstädes. Men, kan man säga, de nämnda riksarkivarierna voro dock personer, särskildt framstående genom sin historiska bildning och sina forskningar. Detta är mycket sant, och det skulle gälla såsom afgörande, så vida ej utskottet i det följande stycket, som utgör sjelfva klämman, sagt: "då emellertid grefve Snoilsky, då han utnämndes till öfverbibliotekarie, icke ens någon tid varit vid bibliotek anställd och följaktligen måste antagas hafva helt och hållet saknat den på *praktisk erfarenhet* grundade kännedom om biblioteksväsendets olika grenar, som nödvändigt bör fordras i förevarande fall, egde han ej enligt utskottets åsigt de nödiga kvalifikationerna". Egde de nämnda riksarkivarierna en sådan praktisk erfarenhet? Eller är det då alldeles omöjligt att få en sådan kännedom för inträde i bibliotek utan denna praktik? Det tror jag verkligen icke är händelsen, och det visas just af hvad jag förut anført. Denna praktik och erfarenhet är mycket god att hafva; den kan förvärfvas, men det finnes också andra erforderliga egenskaper, som icke kunna förvärfvas. Utskottet gör det påståendet, som väl låter litet besynnerligt i en konstitutionsutskottets anmärkning mot Konungens regering, att "följaktligen väl måste antagas", att grefve Snoilsky helt och hållet saknat denna praktik. Det är verkligen att onödigt göra sina bevis allt för svaga. Jag vet icke, hvarför man icke lika gerna kunde säga rent ut: han har aldrig haft praktisk öfning. Men kanske man hade hört sägas, att hans flitiga vistelse i bibliotek både inom- och utomlands, varit af den betydelse, att praktisk öfning icke kunde fränkännas honom. I det afseendet ber jag blott att få nämna något af hvad en sakkunnig man härom yttrat. Jag vill icke läsa upp hela innehållet häraf; jag vill blott nämna, att det deraf framgår, att grefve Snoilsky under sin mångåriga vistelse i Dresden genomgått der befutliga rika samlingar af skrifter rörande 30-åriga kriget och förtecknat dem, som röra Sverige och saknas här i det kongl. biblioteket.

Huru vida det var i sin ordning, att konstitutionsutskottet på grund af här anförda skäl gjorde förevarande anmärkningar, öfverlemnar jag helt och hållet åt kammaren att afgöra. Jag har yttrat mig så kort som jag ansett möjligt, kanske allt för kort, och jag har intet vidare att tillägga.

Herr Bergius: Mot konstitutionsutskottets åtgärd att enligt 107 § regeringsformen anmäla de i utskottets föreliggande memorial nämnda tre ärendena hafva alla ledamöterna från Första Kammaren, som deltagit i den slutliga behandlingen af dechargefrågan, anmält sin reservation, enär de ansett, att dessa regeringsärenden icke äro af den beskaffenhet, att de bort föranleda anmälan enligt 107 § regeringsformen. Öfvertygad att denna uppfattning delas af Första Kammaren, vågar jag hemställa, att utskottets memorial icke måtte föranleda annan åtgärd än att läggas till handlingarna.

Anmärkingar
mot
statsråd.
(Forts.)

Anmärkn-
ingar mot
statsråd.
(Forts.)

Herr Borg: Då anledningarna till de anmärkningar, som af konstitutionsutskottet blifvit gjorda, synas mig vara af mindre betydhet, än de, som innehållas i reservationerna, ber jag att få, i största korthet, yttra några ord om de senare.

Bland nämnda mer och mindre betydande och befogade anmärkningar mot Kongl. Maj:ts regeringsåtgärder under året 1890 anser jag några böra betonas såsom framför allt *principiellt* viktiga.

Af dessa anmärkningar gäller en *processen mellan länsman Svenonius och engelsmannen Loder*; i korthet: En tjänsteman beslaglägger pligtenligt ett parti virke; detta dömes af häradsrätt förbrutet, hvarjemte svaranden ådömes böter och kostnadsersättningar. Häradsrättens utslag vinner laga kraft, sedan svaranden återtagit sina besvär i svea hofrätt. Af kunglig nåd, på tillstyrkan af högsta domstolen, upphäfves häradsrättens dom, och påföljden — att varorna voro till kronan förverkade — blir till alla delar "upphäfd och eterskönt", hvarigenom kronan förlorar $\frac{1}{3}$, åklagaren $\frac{2}{3}$ af 331,267 kronor, böter och kostnadsersättningar oberäknadt.

I likhet med reservanterna måste jag ogilla, att hofrätten och högsta domstolen sålunda blifvit förbigångna, helst genom ett dylikt fortsatt förfarande Kongl. Maj:t i statsrådet skulle komma att inkräkta på hofrätternas och högsta domstolens område, hvarjemte både underätter och administrativa myndigheter skulle komma att sakna uppslysande och ledande prejudikat.

Den andra anmärkningen gäller *utgifter i kommandomål*.

Äfven härutinnan delar jag fullkomligt reservanternas åsigtter å sid. 21, 23 och 24. Beslut om ifrågavarande utgifter äro betänkliga, emedan de afgöras i närvaro af *en enda* statsrådsledamot, då annars regeringsärenden (med undantag af diplomatiska) afgöras i närvaro af *minst 4 statsrådsledamöter*.

Den tredje anmärkningen rörer den s. k. *spanska frågan*. Är relationen derom korrekt, som den synes vara, måste jag för min del erkänna, att det anmärkta sättet att vårda eu svensk undersåtes rätt i främmande land är, så vidt jag vet, oerhördt i diplomatiens historia, huru full af öfverraskningar deenna än må vara. Att den ifrågavarande kommer att intaga ett outplånligt rum i våra historiska annaler, torde ej böra betvivlas. Kunde den i all sin bedröflighet i något fall lära våra diplomater, hur man *icke* bör gå till väga gentemot utländska magter, skulle saken dock hafva *något* godt med sig, till gengäld för all den förödmjukelse den ådragit nationen och all den förlust den förorsakat en enskild medborgare.

Allra viktigast är likväl, enligt min uppfattning, anmärkningen å sid. 11 och 12, hvarom också, liksom i fråga om kommandomålen och spanska frågan, Andra Kammarens *alla tio ledamöter* i utskottet förenat sig; den gäller *befordringarna* inom armén, hvarom yttras:

"Vid flera befordringar till regementsofficersbeställningar inom armén hafva, synes det, andra grunder, än som vederbort, blifvit följda, i det att äfven adlig börd eller anställning vid Konungens hof eller personliga relationer och icke blott "förtjenst och skicklighet" uppenbarligen fått utöfva inflytande vid utnämningarna. Den hänsyn

till anciennitet i förening med skicklighet och lämplighet för tjensten samt "en så vidt möjligt jemn befordran till regementsofficersgraderna inom de särskilda officerscorpserna af samma vapenslag", hvilken tjänstgöringsreglementet för armén så välbetänkt föreskrifver, har nemligen icke alltid blifvit iakttagen. Detta förhållande framträder visserligen mest tydligt, om man tager en öfverblick öfver en längre tidrymd än blott det år, hvares utnämningar nu förelegat till direkt granskning, och visar sig då uti den oproportionerligt stora procenten adlige och hoftjenstemän inom det högre armébefälet; men är äfven i flera fall ögonskenligt nog, då hänsyn toges blott till de särskilda utnämningarna för sig under nämnda år, i det att annan rimlig grund för en allt för hastig befordran än den anförda svårigen lär kunna ens uttänkas."

Anmärkingar mot statsråd.
(Forts.)

Ett dylikt system är farligt för nationens försvar, om det skulle gälla. — Men denna fara, om ett sådant system fortsättes, är dock ej den största: en lika stor fara ligger deri, att det skulle undergräfvat samhällsordningen. Historien visar nemligen att, näst domstolarnes veld och konsiderationer, intet är mera egnadt att undergräfvat samhällsskicket, än om den verkställande magten, vid tillsättandet af statens embets- och tjenstemän, låter något som helst annat än skicklighet och förtjenst, d. v. s. duglighet, vara det bestämmande.

Slutligen får jag protestera mot *försöket* att ur konstitutionsutskottets memorial *utesluta herr Hedins motivering af sin särskilda reservation*, en uteslutning, som, enligt min uppfattning, icke har stöd i grundlagens bokstaf, än mindre i dess anda, och som skulle vara ett steg till att ytterligare minska Riksdagens redan förut allt för inkränkta kontroll öfver regeringssystemet.

Något yrkande har jag ej att göra.

Herr Alin: Då den siste talarens anförande icke rörde de af utskottet gjorda anmärkningarna, utan sådana, som i form af reservationer fått åtfölja utskottets betänkande, saknar jag, med min uppfattning af grundlagens bestämmelser, grundlagsenlig anledning att derpå ingå i svaromål. Men jag har fått anledning att taga till orda i hvad som sades angående det yttrande, som af en del af Första Kammarens ledamöter i utskottet till utskottets protokoll afgifvits med anledning af en reservation, som utskottet medgifvit en sin ledamot att få framlägga jemte utskottets förevarande memorial.

Enligt min åsigt kan man med fullt stöd af grundlagen sätta i fråga, huru vida reservationer af den beskaffenhet, som nu åtföljt konstitutionsutskottets betänkande, bort få åtfölja det. Reservationsrätten i fråga om konstitutionsutskottets dechargebetänkande innebär rätt att reservera sig mot anmärkningar, som utskottet gjort, men får enligt min uppfattning af grundlagens bestämmelser icke utsträckas så, att man i reservationsform framställer anmärkningar, som utskottet icke funnit skäl att framställa. Om denna åsigt är jag visserligen icke ensam, men jag har nu icke funnit skäl att i utskottet upptaga och förfakta den, då en mot denna åsigt stridande praxis under så lång tid utvecklats och stadgat sig. Men deremot kan jag icke finna, att

*Annmär-
kingar mot
statsråd.
(Forts.)*

denna praxis gifver anledning till, att konstitutionsutskottet skall upp-
gifva sin rätt att pröfva, huru vida en reservation är af den beskaffen-
het, att den må få åtfölja betänkandet eller icke. Att reservationer
af nu ifrågavarande art fått åtfölja dechargebetänkandet, har natur-
ligtvis berott på konstitutionsutskottets medgifvande, men om ett så-
dant af utskottet kan lemnas, har utskottet äfven rätt att vägra det-
samma. I det fall, som af den siste talaren berördes, hafva jag och
flere med mig liktänkande ledamöter af utskottet ansett, att utskottet
bort begagna sig af sin rätt att neka reservationen att åtfölja betän-
kandet, på den grund, att genom denna reservation lemnas meddelan-
den ur handlingarna rörande underhandlingar med en främmande magt,
hvilka underhandlingar ännu icke äro afslutade. Jag anser, att detta
varit fullt tillräckligt skäl för utskottet att neka reservationens fram-
läggande, och enligt min åsigt borde utskottet hafva begagnat sig af
denna sin rätt, äfven med hänsyn till den af den siste talaren be-
rörda frågan om vidden af Riksdagens kontrollerande magt för fram-
tiden. Ty det synes mig, att om ministeriella handlingar och protokoll,
som regeringen låter meddela utskottet, icke af utskottet handhafvas
med den grannlagenhet, som man med afseende på deras innehåll har
rätt att fordra, är det klart, att regeringen också bör så mycket nog-
grannare begagna sig af sin pröfningsrätt af hvad som bör och kan
utskottet meddelas, och derigenom kan ett oförsigtigt handhavande af
utskottets rätt att granska och bringa till Riksdagens kännedom ifråga-
varande handlingar och protokoll lätt bidra till en inskränkning af
utskottets kontrollerande magt och således verka just i den rigtning,
som den siste talaren ansåg farlig och betänkelig. Detta till förklaring
af det yttrande, som jag jemte andra utskottsledamöter till utskottets
protokoll afgifvit, och mot hvilket den siste talaren fann sig böra pro-
testera.

Hvad för öfrigt utskottets betänkande angår, så har jag ett sär-
skildt skäl att instämma i yrkandet att det utan vidare måtte läggas
till handlingarna. Såsom af betänkandet synes, gå utskottets samtliga
tre anmärkingar derpå ut, att statsrådets ledamöter tillstyrkt åtgär-
der, som icke skulle vara lagliga. Men i afseende på tillstyrkandet
af olagliga regeringsåtgärder stadgar 106 § regeringsformen ett annat
tillvägagående än det, som utskottet här funnit för godt att iakttaga,
nemligen att vederbörande skola ställas inför riksrätt. Är det så, att
dessa åtgärder äro olagliga, hade utskottet bort begagna sig af denna
utväg, men icke af den, som utskottet nu valt, nemligen att tillämpa
107 § regeringsformen, hvars bestämmelser gälla tillstyrkandet af andra
regeringsåtgärder än dem, som äro olagliga.

Särskildt på denna grund yrkar jag, att betänkandet må utan
vidare läggas till handlingarna.

Efter härmed slutad öfverläggning lades den förevarande punkten
till handlingarna.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 17 och 18 innevarande april bordlagda memorial n:o 41, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, biföll kammaren hvad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 17 och 18 i denna månad bordlagda betänkande n:o 8, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till beskattning af maltdrycker, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda betänkande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande bankoutskottets den 17 och 18 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 10, i anledning af väckta motioner om inrättande af ytterligare afdelningskontor af riksbanken.

1 punkten.

Herr Sandberg: Öfver de enskilda sedelutgifvande bankernas hufvuden svälva sedan många år till baka två damoclessvärd, det ena regeringens rätt att indraga 10 krone-sedlarne och det andra den sträfvan, som genom motioner i Andra Kammaren icke sällan visat sig att höja beskattningen å bankernas sedelutgifningsrätt så, att det för dem blir omöjligt att med någon fördel begagna sig af denna rätt. När något af dessa svärd nedfaller, blir följden otvifvelaktigt den, att dessa banker antingen måste upplösa eller ombildas till aktiebanker. I båda fallen kommer en mängd bankkontor att indragas och en massa fordringar att indrifvas. När så inträffar, synes det vara af stor vikt, att riksbanken icke har splittrat sina krafter genom inrättande af små afdelningskontor, som gifva ringa afkastning, så att riksbanken då kan hindra en allmänt utbrytande krasch.

Det är icke ovanligt, att påståenden, som sakna grund i verkligheten, genom att ständigt upprepas få karakter af trosartiklar. Ett sådant påstående synes mig det vara, att inrättande af afdelningskontor af riksbanken bidragit att sänka räntan. Ser man på tabellerna öfver utlåningsräntan på olika trakter, är det omöjligt att finna grunden för detta påstående. De enskilda banker, som hafva sin verksamhet på orter, der inga afdelningskontor finnas, hafva icke högre ränta än banker, som verka på samma ort som riksbankens kontor.

Den förmån, som skulle vinnas genom den kompromiss, som i bankoutskottet ingåtts, skulle bestå deri, att icke något nytt afdelningskontor skulle inrättas i år. Men denna förmån är för det första mycket oviss, ty det kan lätt hända, att i Andra Kammaren kan genomdrivas inrättande af ett kontor redan i år, och att detta beslut genom gemensam votering förvandlas till Riksdagens, och vidare synes

*Inrättande
af ett riksbankens
afdelningskontor i
Valun.*

*Inrättande
af ett riks-
bankens af-
delnings-
kontor i
Falun.*
(Forts.)

denna förmån mig allt för obetydlig, för att Första Kammaren derför skall frångå sin mening. Under de åtta år, jag varit medlem af kammaren, har den alltid afslagit inrättandet af sådana kontor. Det kan också lätt hända att, om också den tvetydiga förmånen vinnes att slippa i år inrätta ett afdelningskontor, det beslutades att nästa år skola inrättas två. Det är ingalunda fastslaget genom något beslut, att inrättandet skall ega rum först året efter det beslutet fattats. Granskar man derjemte hvad bankofullmäktige sagt i saken, är det icke svårt att se, att fullmäktige icke funnit inrättandet af ytterligare afdelningskontor af gagn. På dessa grunder yrkar jag afslag å denna punkt.

Herr Falk, Wilhelm: För min del är jag af samma åsigt som den föregående tølaren i det afseendet, att jag anser Riksdagen böra tillvägagå med försigtighet vid inrättandet af afdelningskontor i landsorten och på sin höjd inrätta ett hvartannat år. Nu har emellertid bankoutskottet föreslagit, att ett sådant skall inrättas i Falun nästa år. Jag anser det vara en stor fördel, att man bestämmer om kontors inrättande i en landsortsstad året innan det skall träda i verksamhet, ty det är icke så lätt att der finna en väl belägen och ändamålsenlig lokal samma år beslutet fattas. Det kan hända, att den lokal, som ligger väl till och i öfrigt är passande till kontorets inrymmande, icke genast står ledig; att der boende behöfva sägas upp och flytta undan, för att lokalen sedermera skall kunna inredas med kassahalf och dylikt för dess nya ändamål.

Hvad beträffar platsen för kontoret, så anser jag, att Falun i första rummet bör komma i fråga. Det är visserligen sant, att bankofullmäktige afstyrkte inrättande af kontor förra året, men de framhöllo dock att, i fall mot deras afstyrkande något kontor skulle inrättas, det företrädesvis borde vara i Falun. Detta föreslås nu af utskottet, och jag anser förslaget derom berättigadt, ty i Kopparbergs län råder en liflig industriel verksamhet; der idkas timmerdrifning, sågverks- och jernbruksrörelse i stor skala, der drifvas pappersbruk, kopparverk och åtskilliga andra handteringar, för hvilka ett sådant kontor kan vara af synnerlig nytta. I länet finnes nu endast en bank, som drifver lånerörelse, med undantag af Uplands enskilda banks afdelningskontor i Ludvika. Det är icke fördelaktigt att en bank så godt som ensam opererar i ett helt län. Det behöfves konkurrens, för att allmänheten skall röna det tillmötesgående, som den har rätt att fordra. Jag vill dermed visst icke klandra Kopparbergs enskilda bank, ty den har nog i allmänhet varit tillmötesgående, men i ett och annat hänseende torde nog åtskilligt varit att önska, och jag tror att, om för länet inrättas ett afdelningskontor af riksbanken, den enskilda banken skall låta sig angeläget vara att undvika åtskilliga för allmänheten besvärliga anordningar, som hittills inom banken förekommit. Då länets invånare enträget önska, att ett afdelningskontor af riksbanken skall inrättas i Falun, och jag anser denna önskan fullt berättigad och af behovet påkallad, yrkar jag på det lifligaste bifall till utskottets förslag.

Herr Ericsson: Skälet, hvarför jag reserverat mig, har varit att visa, att jag fortfarande står fast vid min ståndpunkt i afseende å afdelningskontors inrättande. Jag tror, att min åsigt i detta hänseende delas af Första Kammaren, och jag anser därför, att jag har dubbelt skäl att vidare framhärda i yrkandet derom, att något afdelningskontor för närvarande icke bör beslutas, och detta så mycket mera som bankofullmäktige afstyrkt det. Att min reservation icke delats af större delen af Första Kammarens ledamöter i bankoutskottet, härleder sig deraf, att dessa gjort en tillbakagående rörelse och trott sig i en kompromiss finna den sanna lösningen af frågan. De tänka sig att, om ett afdelningskontor nu beslutes, under förutsättning att bankofullmäktige icke behöfde sätta beslutet i verket förr än nästa år, så förebygger man, att något sådant kontor beslutes nästa år. Jag har icke kunnat förena mig härom, ty hvad man kommer öfverens om i utskottet i år binder icke utskottet nästa år och ännu mindre Riksdagen. Beslutes nu i år att inrätta ett afdelningskontor, så är det ingenting, som hindrar att nästa år besluta inrättandet af ett, två eller flera nya kontor. Jag tror således att de förutsättningar, som legat till grund för utskottets hemställan, icke hålla streck, och får därför yrka afslag å utskottets framställning i denna punkt.

Inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Falun.
(Forts.)

Herr Samzelius: De damoclessvärd, hvarmed de enskilda bankerna enligt en föregående ärad talares yttrande för närvarande hotas, har han trott lättast kunna afvärjas derigenom, att Första Kammaren svarade ett bleklagdt nej på hvarje framställning om inrättande af nya afdelningskontor. Jag tror deremot icke rätta sättet vara att sålunda tillvägagå, äfven då de mest berättigade anspråk framställas. Första Kammaren har visserligen vid flera tillfällen gillat den åsigten, att afdelningskontor borde inrättas blott hvartannat år, men denna kammare har, liksom bankofullmäktige, likväl varit af den åsigten, att kontor borde småningom inrättas i samtliga residenstäderna utom Stockholm, men huru snart detta skulle ske berodde åter af bankfrågans lösning äfvensom af frågan om bankofullmäktiges sammansättning, den stabilitet, man kunde gifva åt riksbankens styrelse. Jag medgifver, att bankfrågan icke gjort stora framsteg på senare tider, och att inrättandet af afdelningskontor stundom slagit så illa ut, att det är med tvekan man inrättar nya. Afdelningskontoret i Kalmar innebär nemligen icke lockelse att skyndsamt fortgå på den banan; men jag må tillika medgifva, att de två sedermera inrättade kontoren, de i Karlstad och Hernösand, efter all anledning att antaga blifva bättre. Emellertid tror jag, att det är af vigt för penningrörelsen, att afdelningskontor inrättas i hvarje residenstad med undantag af Stockholm, af vigt icke blott för rörelsen i allmänhet, utan äfven för statens penningrörelse, ty derigenom kunna afsevärda fördelar beredas äfven för staten och dess embetsverk. Bankoutskottets nyligen fattade enhälliga beslut i en härmed sammanhängande fråga kan dock icke föranleda till någon åtgärd vid denna riksdag, men jag har velat äfven vid detta tillfälle framhålla min åsigt om behofvet och gagnet

*Inrättande
af ett riks-
bankens af-
delnings-
kontor i
Falun.
(Forts.)*

af en förmedlande verksamhet mellan statens penningarörelse och riksbanken. Detta kan emellertid icke i önskvärd grad genomföras utan nya afdelningskontors inrättande.

Här har talats om en kompromiss mellan Första och Andra Kammarens ledamöter. Det är visserligen icke så orätt, men jag tror att den ingåtts på det sätt att den åsigt, Första Kammaren förut uttalat, hufvudsakligen funnit ett uttryck i kompromissen. Beslutas så som föreslagits, och beslutet verkställs enligt bankofullmäktiges uttalade åsigt, så komma ungefär två år att förflyta sedan kontor sist inrättades. Det sista afdelningskontoret öppnades nemligen den 15 november 1890 i Hernösand, och hvad hindrar att bankofullmäktige uppskjuta det nya kontorets öppnande till den 1 oktober nästa år, en tid, som ur flere synpunkter synes lämplig. Då lokal skall hyras, bör den väl i regeln hyras på jemnt helt eller halft år, och man bör i tid göra förberedelser, så att det kan ske med större ekonomi än om man nödgas gå till väga med sådan skyndsamhet, som förut måst iakttagas. Om nu Första Kammarens ledamöter, i stället för att ingå på någon kompromiss, i utskottet vidhållit den åsigt, som de med ett undantag hyste i fjor, hvad hade då inträffat? Jo, att det sannolikt kommit att hänga på den förseglade sedeln, huruvida utskottet tillstyrkt att ett kontor skulle redan i år inrättas. Hvilkendera åsigten som blifvit den segerande är ju svårt att säga, men om gemensam votering skulle anställas mellan inrättandet af ett afdelningskontor redan i år och rent afslag, kan det med ledning af erfarenheten från föregående år antagas såsom säkert, att Första Kammaren dragit det kortare strået. Man har således vunnit, att inrättandet kommer att ske ett år senare. Jag tror således att kompromissen var för Första Kammarren gynsam. När man lyser den öfvertygelsen att Första Kammaren komme att i den gemensamma voteringen ligga under, bjuder klokheten att man icke bör motsätta sig hvarje förslag. Första Kammarren skulle i sådant fall blifva utestängd från hvarje inflytande på frågan, och detta vore ledsamt, ty Första Kammaren har i dessa frågor -- det vågar jag påstå -- betydligt större insigter än Andra Kammarrens män.

Här har anförts mot inrättande af afdelningskontor, att detta icke kan hafva den påföljden, att utlåningsräntan blir det minsta modifierad å de orter, der afdelningskontor inrättas. Jag har studerat den saken och vågar försäkra, att enligt bankorapporterna är denna ränta i regeln något, om ock obetydligt, lägre der kontor finnas. Utan att ifrå för dessa kontors inrättande, hvarom nog Andra Kammaren drager försorg, bör man dock icke hafva en panisk förskräckelse för dem, ty de äro af vigt icke blott för riksbanken utan äfven för penningarörelsen i allmänhet. I andra länder finnas inrättade betydligt flera bankkontor än här ifrågasatts. Tjugutre stycken äro väl icke så mycket, då man tager i betraktande att franska banken har afdelningskontor eller mindre afdelningar på 176 ställen. Den har i regeln en succursale i hvarje departement och dessutom på åtskilliga andra orter. Den tyska banken har till och med 218 afdelningskontor af

olika slag. Således är det icke för mycket tilltaget, att det slutliga målet här är att få 23 stycken.

Med afseende härå och då förevarande förslag i sjelfva verket grundar sig på den åsigt, Första Kammaren alltid uttalat, nemligen att man bör *med varsamhet* tillvägagå vid inrättandet af nya afdelningskontor, så hoppas jag att kammaren, trogen sina traditioner, bifaller förslaget. Jag anhåller om bifall dertill.

Inrättande af ett riksbankens afdelningskontor i Fulun.
(Forts.)

Herr Cederberg: Då denna fråga behandlades i bankoutskottet, yttrade en ledamot, som tillhörde majoriteten, att han ansåg det vara nästan en politisk nödvändighet, att riksbankskontor inrättades i alla residensstäder, och jag fruktar att det blir ingen ro förr. Men innan man inrättar sådana, bör man veta, huru man vill hafva dem, och det, fruktar jag, vet man icke nu. Äfven af dem, som kraftigast påyrkade afdelningskontors inrättande, erkändes, att afdelningskontoren sådana de nu voro icke gjorde den nytta för riksbanken och rörelsen, som man egde rättighet att fordra. I Andra Kammaren har i år, då fråga var om decharge, till och med af en bland bankofullmäktige offentligen yttrats, att afdelningskontoren i allmänhet och särskildt i Kalmar icke vore så inrättade som de borde vara. För min del måste jag, att döma af det resultat afdelningskontoren lemnat, vara af samma åsigt, men frågade man då, huru de nya skulle inrättas, då stod man der. Dertför är utskottets förslag sådant det är. I afseende på vilkoren säger utskottet: "I afseende å vilkor och bestämmelser för det ifrågasatta kontorets verksamhet är utskottet af den åsigt, att några särskilda föreskrifter derom ej böra af Riksdagen meddelas, utan att fullmäktige må ega frihet vidtaga alla de åtgärder, som kunna anses leda derhän, att på en gång ortens intressen tillgodoses och kontoret lemnar skäligen afkomst." Detta återkommer i förslaget till beslut, hvilket i detta hänseende speciellt afviker från föregående riksdagsbeslut i liknande fall. Fullmäktige skulle nu hafva full frihet att oberoende af reglementet göra huru de vilja, och Riksdagen fränsäga sig all bestämmanderätt med afseende å kontorets organisation. Något sådant har jag icke velat eller kunnat vara med om, hvarför jag yrkar afslag å punkten.

Herr Sandberg: Med anledning af den föregående talarens yttrande angående de franska och tyska bankerna, vill jag nämna, att dessa banker äro enskilda och innehafvas egentligen af aktieegare, hvilka söka att af bankerna få den största möjliga vinst. De franska och tyska bankerna hafva således icke det åliggande, som är den svenska riksbankens förnämsta, att uppehålla myntvärdet.

Hvad angår riksbankens inflytande på räntefoten, vill jag påminna derom, att förliden höst var det riksbanken, som gick i spetsen för en hastig och tvär ränteförhöjning.

Det synes vara en allmänt utbredd åsigt, att inrättandet af ett nytt afdelningskontor blir uteslutande till gagn och har en nästan magisk inverkan på penningförhållandena i den ort, der det nya kontoret kommer till stånd. För min del tror jag, att det klander, mau

*Inrättande af
ett riksban-
kens af-
delnings-
kontor i
Falun.
(Forts.)*

rigtat mot de enskilda bankerna i det afseende, att de hafva beredt en allt för lätt tillgång till lån och såmedelst föranledt svindelaffärer och enskildes deraf följande ekonomiska undergång, är kanske den mest berättigade af de anmärkningar, som framstälts mot dessa banker. Men månne icke, då ett riksbankskontor förlägges i en landsortsstad, följden blir alldeles densamma, som om någon enskild bank eller bankir der öppnade ett kontor? Derigenom blir tillgången på pengar mera allmän, och det kännes i början såsom en lättnad i alla ekonomiska förhållanden, men inom kort tid, ett år eller dylikt, är ställningen väsentligt försämrad, och skuldsättningen mera utbredd än förut.

För min del ser jag således ej något skäl att afstå från mitt yrkande om afslag på utskottets förslag, i synnerhet som Första Kammararen föregående år fattat liknande beslut. Utsigten att blifva besegrad i en gemensam votering förefinnes i hvarje fall, vare sig kammararen antager det ena eller andra af de framlagda förslagen, då man har anledning frukta, att, hur än Första Kammararen beslutar, Andra Kammararens beslut kommer att innefatta det föreslagna afdelningskontorets inrättande redan i år.

Herr Samzelius: Den siste ärade talaren yttrade betänkligheter mot alla afdelningskontor, till och med mot all bankrörelse, därför att den underlättar skuldsättningen. Man måste väl dock medgifva, att icke all skuldsättning är att fördöma. Om tjänstemän eller dylika öfver höfvan skuldsätta sig för konsumtion, är detta visserligen att beklaga. Men säkert är, att rörelsen behöfver bankinrättningar; den skulle utan tvifvel icke hafva utvecklats så som i vårt land lyckligtvis skett, om icke dessa privatbanker uppstått och förmedlat rörelsen på ett sätt, som riksbanken, när den var enväldig, visst icke gjorde. Det är af denna anledning jag tror, att penningväsendet i Sverige står i en oförgätlig tacksamhetsskuld till privatbankerna. De hafva väckt riksbanken till lif; hade icke privatbankerna mellankommit, skulle riksbanken säkerligen ännu qvarstå i sina gamla former.

Det förtroende jag erhållit att sitta i bankoutskottet ålägger mig såsom skyldighet att i första rummet se på riksbankens bästa, men detta utesluter icke, att jag unnar privatbankerna allt godt. I utskottets hemställan ingår ej heller någon afvoghet mot privatbankerna; det har tillkommit såsom en klokhetsåtgärd, hvarigenom Första Kammararen skulle åt sig bevara att få medverka vid beslutet angående ifrågavarande ärenden. Att blott säga "non possumus" går icke i längden, och när vi lyckats få ett sådant medgifvande från Andra Kammararens utskottsledamöter, som att det föreslagna afdelningskontoret icke skulle inrättas förr än nästa år, är det ju egentligen Första Kammararens åsigt i frågan, hvilken segrat, och icke Andra Kammararens. Afslös utskottets förslag, blir afgörandet hänskjutet till gemensam votering, och att Andra Kammararen vid en sådan kommer att afgå med segern, behöfver man icke vara mycket skarpsynt för att iuse. Jag får följaktligen upprepa min anhållan om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på nu förevarande punkt yrkats dels bifall till utskottets deri gjorda hemställan, dels ock afslag derå.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Alin* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bankoutskottet hemställt i 1 punkten af sitt utlåtande n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—53;
Nej—48.

2 punkten.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande klockan 7 e. m.

Föredrogs å nyo Första Kammarens tillfälliga utskotts den 17 och 18 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 3, i anledning af väckt motion om tillsättande af en kommission för utarbetande af förslag till vårdanstalter för sinnessjuke.

*Angående
nya asylor
för sinnes-
sjuke.*

Herr *Almén*: Motionären har velat befordra en fråga af stor vigt och i sanning behjertansvärd; jag hoppas och önskar, att denna fråga måtte få en snar och lycklig lösning, och jag tror, att detta mål skall kunna vinnas, vare sig motionen bifalles eller afslås. Under sådana omständigheter skulle jag icke behöft begära ordet, derest icke i motiveringen till motionen förefunnes några, om ock smärre, felaktig-

Angående
nya asyl-
er för sinnes-
sjuke.
(Forts.)

heter, som behöfva belysas och hvilka jag fruktar eljest skulle kunna i någon mån förringa det synnerligen varma intresse, hvarmed Riksdagen alltid brukat omfatta dessa ty värr allt för ofta återkommande frågor om nya anslag till hospitals- och asylbyggnader.

Motionären har först och främst äsyftat att åstadkomma en stor årlig besparing och vidare, att asylbyggnader måtte uppföras ju förr desto hellre, samt föreslår, för vinnande af detta mål, att en kommission af sakkunnige män måtte tillsättas för att utarbete förslag till asylernas uppförande i den mån sådana kunde finnas behöfliga.

Motionären beklagar, och detta med rätta, att kändedom om antalet vård behöfvande sinnessjuka är så bristfällig. Han antager vidare, att antalet för närvarande disponibla sjukplatser utgör 3,172, men har härvid beräknat antalet något origtigt; han har nemligen uteglömt dels 44 redan disponibla platser i Nyköping och dels 84 flera platser vid den nya asyl i Lund. Antalet är således 128 mer, än motionären uppgifvit, eller 3,300. Utskottet har till en del rättat hvad motionären förmått, men har i stället lemnat en annan uppgift, som jag tror icke heller vara exakt, den nemligen, att det vid Lunds asyl skulle finnas 20 reservplatser; det vore lyckligt, om så vore förhållandet, men jag har icke kunnat få reda på dessa reservplatser och tror som sagdt, att utskottet misstagit sig. Skulle utskottet afsett de 20 platser, som äro tillämnade att inrättas vid Luuds asyl, böra dessa icke här tagas i betraktande, ty de blifva disponibla och bekostas för framtiden af Malmöhus län och kunna således icke inräknas bland sjukplatserna vid rikets hospital. Huru härmed förhåller sig, inverkar emellertid icke på hufvudfrågan.

Motionären framkommer vidare med det påståendet, att en stor misshushållning med statens medel eger rum till följd deraf, att asyl-er saknas eller rättare ej motsvara behofvet, hvarigenom misshushållning skulle uppkomma, enär kostnaderna för asyl-er vore betydligt mindre än för hospital. Jag tror dock, att motionären här låtit förleda sig till ett misstag genom att blott se på benämningen "asyl" utan att göra sig reda för skilnaden mellan asyl och hospital, med få ord, genom att icke beakta de verkliga sakförhållandena. Motionären har stödt sin uppgift derpå, att dagkostnaden under år 1888 för Malmö asyl, jemförd med medelkostnaden för samtliga hospital, visat sig mycket ringa. Det är just till följd af dessa motionärens uppgifter och den uppfattning, som han derpå grundat, som jag begärt ordet, då jag icke kunnat lemna hans uttalanden omotsagda.

Jag vill då till en början erinra derom, att asyl- i Malmö tillkommit på det sätt, att enligt kongl. brefvet af den 21 mars 1884 det gamla hospitalet derstädes förklarades skola utgöra en asyl; anstalten förändrade dock icke härigenom sin natur, ej heller förändrades patienterna. Det gjordes blott en namnförändring, icke en ändring i sak, och befintliga gamla missförhållanden kvarstå oförändrade. Att kostnaderna blifvit billigare vid asyl- i Malmö än vid de öfriga anstalterna har ej berott derpå, att Malmö vårdanstalt kallats asyl, utan härledt sig af helt andra orsaker, bland hvilka må nämnas, att då Malmö asyl är ytterligt bristfällig och dertill belägen inom stad och

således alldeles olämplig för sitt ändamål, så måste den indragas samt hus och tomt försäljas, så snart sig göra låter. Under dessa omständigheter är det alldeles klart, att medicinalstyrelsen sett till, att inga förändringar vidtagits vid asylen, hvilka icke varit oundgängligen af behovet påkallade. Man har jemväl i öfrigt så vidt möjligt sökt undvika att lägga ned några penningar på asylen och sålunda kunnat iakttaga en mycket stor sparsamhet vid dess förvaltning. Så t. ex. då den förutvarande öfverläkaren afgick med döden, hemställde medicinalstyrelsen om platsens indragning och gick i författning om sjukvårdens ordnande på billigare, men ändock fullt tillfredsställande sätt.

Att den omständigheten, att inrättningen kallats asyl, icke haft något med dagkostnaden att skaffa, visar sig äfven, om man jemför dagkostnadeu derstädes och vid de andra anstalterna, icke blott, såsom motionären gjort, för ett enda år, 1888, utan för flera år, och låter jämförelsen gälla våra andra hospital. 1888 var kostnaden vid asylen visserligen billig, men i Nyköping stälde den sig ändå billigare. Andra år har det också förhållit sig sammanledes, att Nyköpings hospital varit billigast. I kostnaderna för de olika hospitalen har det för öfrigt varit vexlingar många gånger, och detta icke blott så, att det lilla hospitalet i Nyköping varit billigare än Malmö asyl, utan äfven så, att somliga stora hospital haft lägre dagkostnad än Malmö asyl. Ut i årsberättelsen för 1889, som nyligen utdelats till Riksdagens ledamöter, finnas uppgifter, som visa, att dagkostnaden då varit lika för Malmö asyl och Vexió hospital, men att båda varit dyrare än hospitalet i Vadstena. Det finnes således både stora och små hospital, der utgifterna stält sig billigare än vid asylen i Malmö.

Enligt min åsigt har därför motionären begått ett stort fel, då han grundat sina beräkningar på den låga dagafgift, som på grund af vidtagna besparingar år 1888 förekommit vid Malmö asyl, och med ledning deraf påstått, att dagkostnaden vid hvarje asyl nödvändigt skulle vara lägre än vid ett hospital. Med samma skäl skulle man kunna säga, om man endast fäste sig vid dagkostnaden för något särskildt år, att besparingar kunde göras, i fall man indroge denna asyl och flyttade patienterna derifrån till ett hospital, lika billigt som det i Nyköping eller Vadstena. Det är dock alldeles oberättigadt att draga några slutsatser på grund af jämförelser, anställda med ledning af förhållandena under ett enda år.

Att asyler i och för sig böra ställa sig billigare än hospital, skall jag emellertid villigt medgifva, men deremot kan jag ingalunda erkänna rigtigheten af påståendet å sid. 2 i motionen, att "vid dessa vårdanstalter kunna nemligen tvenne sjukplatser erhållas för ungefärligen samma anläggningskostnad, som vid hospital måste beräknas för en plats, och underhållskostnaden på asylen bör ej öfverstiga två tredjedelar å tre fjerdedelar af motsvarande kostnad vid hospital."

Ser man efter, hvad kostnaden varit för de hospital, som byggts under de senare åren, kommer man till följande resultat. Hvarje sjukplats vid det nya hospitalet i Lund kostar ungefär 4,600 kronor och vid det likaledes nyligen fullbordade i Upsala c:a 4,700 kronor; för att erhålla sistnämnda summa, måste man dock dividera byggnads-

*Angående
nya asyler
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Angående
nya asylor
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)

kostnaden, icke med det beräknade antalet platser, utan med det betydligt större antal patienter, som verkligen vårdas vid Upsala hospital. Vid Kristinehamns nya hospital kostar hvarje sjukplats omkring 3,300 kronor, och dock är detta hospital det mest ändamålsenligt inrättade i riket, såsom naturligt är, då det är det senast uppförda och således den erfarenhet, som vunnits vid de föregående byggnaderna, kunnat komma detsamma till godo.

Piteå hospital kommer att kosta ungefär detsamma som det i Kristinehamn, båda med samma antal patienter. Vid den nya asylen i Lund kostar deremot hvarje sjukplats endast 1,700 kronor. För samma kostnad, som betingats af en plats vid hospitalet i Upsala, har man således nära tre platser vid asylen. Förhållandet framgår af följande detaljsiffror. Nybyggnaden vid Upsala hospital kostar 1,148,000 kronor, vid Lunds asyl ungefär lika mycket eller 1,182,000 kronor. Upsala hospitals *nybyggnader* hafva emellertid blott plats för 244 sjuke, under det i asylen erhållits 684 platser, således 440 flera platser än vid hospitalet i Upsala. Skilnaden i antal platser emellan hospitalet i Upsala och asylen i Lund är således mycket stor, ehuru båda anstalterna betingat nästan lika utgifter.

Antager man emellertid denna skilnad uteslutande bero derpå, att den ena anstalten är en asyl och den andra ett hospital, så låter man förleda sig för mycket af namnet och tänker för litet på saken. Den nya asylen i Lund måste nemligen såsom den första i sitt slag inom vårt land och med hänsyn till de blifvande patienternas beskaffenhet, inrättas mera *sluten* än som egentligen skulle komma i fråga vid en asyl. Denna asyl är således i själfva verket icke att anse såsom annat än ett hospital, visserligen större än de öfriga vi hittills haft, men lika fullständigt inredt som dessa. Då framställer sig den frågan, hur det varit möjligt att man i Lund kunnat bygga så, att hvarje sjukplats der kostar endast omkring en tredjedel af hvad en plats kostar vid hospitalet i Upsala. Jo, detta beror derpå, att hvarje tänkbar besparing iakttagits vid uppgörandet af byggnadsplanen och att utrymmet bättre begagnats; men icke gör det något till, att anstalten kallas asyl och icke hospital.

Öfvergår jag härefter till drift- eller dagkostnaderna, vill jag ej neka till att dessa böra ställa sig billigare vid en asyl än vid ett hospital, visserligen icke för namnets skull, utan på grund af inrättningarnes ömsesidiga storlek. Detta är lätt att förstå, om man tänker efter, hvad det är som betingar dagkostnaden vid ett hospital. Detta är utgifterna för sjukvård, läkare, föda, kläder o. s. v., och naturligtvis böra asylpatienterna härutinnan åtnjuta samma omvårdnad som öfriga patienter. Skilnaden i hvad som behöfves i ena och andra fallet kan endast bli ringa, och därför torde man ock kunna säga, att skilnaden i driftkostnad ej heller kan blifva annat än ringa, förutsatt att icke asylens kan drivas i större skala med ty åtföljande små besparingar. Icke kan man deremot basera någon skilnad på namnet asyl.

Jag kan därför icke beteckna motionärens beräkningar såsom annat än lösa antaganden, då han säger: "Genom asylvård för dessa 1,500 sjuke skulle antagligen minst 30 öre per patient dagligen kunnat

besparas, eller för året i rundt tal 164,000 kronor för dem alla.“ Vidare säger han: “att låta en sådan hushållning med statens medel ytterligare fortgå, synes icke vara lämpligt.“ Det hade, synes det mig, varit bäst, om dessa ord, såsom innebärande ett quasi-klander, varit helt och hållet borta, då det saknas giltiga förutsättningar för desamma och de dessutom äro fullkomligt obehöfliga för motionärens syfte. Detta är ju ett visat behovet af flere platsers inrättande för sinnessjuke vård, och detta behof är, mig veterligen, af ingen bestridt, utan tvärt om erkänt af alla.

Det återstår nu en fråga, som icke direkt berörts i motionen, men som jag ändock anser mig vara skyldig att upptaga, all den stund densamma måste beaktas vid alla frågor om hospitalväsendets vidare utvidgning. Frågan kan ställas så: behöfva vi, derest asylor byggas, några nybyggnader vid våra hospital eller nya hospital? Hvad den sista delen af frågan angår, hoppas jag, att vi kunna undvika sådana. Men om någon tror, att vi genom nya asylor kunna undvika utgifter för de nuvarande hospitalens ändamålsenliga användande, tror jag, att han misstager sig. Och då jag fruktar, att begäran om anslag till smärre nybyggnader vid befintliga hospital komma till Riksdagen, vill jag angifva skälen härför. Under de senare åren har försports en ständigt återkommande klagan från hospitalsläkare och direktioner deröfver, att de sakna platser för nyinsjuknade, enär dessa, såsom vanligen våldsamma och oroliga, behöfva isoleras åtminstone till en början mer än öfriga patienter. Denna klagan är allmän och har utan tvifvel goda skäl för sig. Föres en sådan klagan redan nu, torde man lätt kunna inse, att, om de gamla obotliga hospitalpatienterna, som vanligen äro relativt lugna och delvis disciplinerade och sålunda lätt-sköttare än de insjuknade, tagas från hospitalen och öfverflyttas till asylor, samt nyinsjuknade i stället insättas på hospitalen, då uppstår antagligen en ännu allmännare och mera berättigad klagan öfver brist på isoleringsrum. Jag fruktar, att öfverläkare och direktioner då komma att förklara, det platser väl finnas, men att nyinsjuknade ej kunna mottagas. Man torde nu kunna säga, att detta är att gå något för långt. Och jag anser mig därför böra för denna min förutsättning åberopa dels den kännedom jag eger om dessa förhållanden, dels några exempel på att befintligt utrymme ej på tillfredsställande sätt begagnas; hvilket är så mycket beklagligare som känt är, att det fins ett stort antal sinnessjuka, som för närvarande sakna platser. De uppgå åtminstone till 320, och jag instämmer med utskottet deri, att vore det känt, att flere platser vore disponibla, skulle vi få än flera ansökningar. I ett hospital finnas 2 rum på mans- och 2 på qvinnosidan, men såsom afsedda blott för epidemiskt sjuka begagnas de ej för detta eller något annat sjukändamål. Medicinalstyrelsen har gjort allt för att få dessa rum använda, men man har svarat, att rum väl finnas för lugna, men för nyinsjuknade kunna dessa ej användas, emedan dessa sjuka behöfva isoleringsrum. Dervid står frågan. Ett annat exempel. Vid ett annat hospital fins en f. d. kyrksal med utrymme för omkring 14 sjuke, hvilken numera endast begagnas vid morgonböner och tillfällig undervisning af ett fåtal patienter, hvartill

*Angående
nya asylor
för sinnessjuka.
(Forts.)*

*Angående
nya asyler
för sinnes-
sjuke.*
(Forts.)

den ej behöfs, då andra lokaler härför kunna användas. Medicinalstyrelsens alla försök att få denna sal bättre använd hafva strandat, ty läkaren och direktionen hafva förklarat, att den blott kan användas till lugna sjuke, och dertill fins redan tillräckligt utrymme. Inom samma anstalts nybyggnader finnas 3 nya rum, som delvis användas till förvaring af samlingar, hvilka lära vara utan värde och delvis äro obegagnade. Äfven vid den nybyggda mansafdelningen klagas öfver brist på isoleringsrum, och såsom exempel derpå torde anföras följande. En sinnessjuk student sökte inträde å första klass, men nekades under förklaring att lämplig plats saknades. Då likväl å denna afdelning funnos 54 rum, men för tillfället blott 18 patienter, samt den sjuke riskerade att fångslad öfverföras till Sverige, beslöt medicinalstyrelsen, att han skulle mottagas, hvartill läkaren nekade, och styrelsen hade då ej annat att göra än anmäla saken hos Kongl. Maj:t. — Dessa exempel har jag anført ej för att klandra, utan för att visa, huru svårt det är att tillgodose läkarnes anspråk. — En allmän och antagligen befogad klagan förspörjes emellertid öfver brist på isoleringsrum för nyinkomna patienters ändamålsenliga vård, och i den mån man till asyler öfverflyttar lugna eller disciplinerade patienter samt å hospitalen emottager nyinsjuknade, blifver bristen på isoleringsrum än större. Huru vida hospitalen i den närmaste framtiden kunna emottaga lika många sjuka som hittills, lemna jag derhän, men med det anförda har jag velat fästa uppmärksamheten på dessa svårigheter och att det ej synes osannolikt, att Riksdagen får afhöra anspråk på nybyggnader vid hospitalen, äfven om asyler byggas.

Nu kan man fråga: hvad har medicinalstyrelsen gjort för hospitalens tidsenliga utvidgning? Jag vill då eriura derom, att styrelsen först med början af 1877 öfvertog vården om hospitalen och att dessa under tiden utvidgats mycket mer än dessförinnan. Under de sista åtta åren, hvarunder jag deltagit i handläggningen af dessa ärenden, har Kristinehamns hospital med 290 platser nybyggt, en nybyggnad uppförts vid Nyköpings hospital med 44 platser, en asyl vid Lunds hospital med 684 platser, hvilken vid denna månads slut kan tagas i bruk. För närvarande byggas nya hus vid Vadstena hospital, och grunden är lagd till ett nytt hospital och asyl vid Piteå. — Under tiden har å hospitalen befintligt utrymme begagnats i större utsträckning än förut, hvilket framgår deraf, att hospitalen äro mer belagda än tillföre.

Härvid kan icke utan skäl invändas, att allt detta är nog godt och väl, men hvarför har icke styrelsen begärt några millioner till nya asyler utan att derom först behöfva påminnas genom enskilda motioner, såsom förlidet år och nu egt rum. Man kan säga, att ett dröjsmål egt rum, eller med andra ord framställa ett klander mot medicinalstyrelsen, för att icke dessa nybyggnader blifvit påskyndade. Å styrelsens vägnar är jag icke berättigad att svara på denna fråga, men i eget namn vill jag göra det. Ansaret för dröjsmålet, om detta är större än som varit behöfligt, drabbar mig i första rummet, men jag får bekänna, att jag bär det utan den ringaste tyngd och med den största lätthet. Frågar man, huru jag kan göra detta, svarar jag, att

jag för min del icke velat begära anslag på 1 $\frac{1}{2}$ million till en ny asyl; och detta ingalunda därför, att jag fruktat afslag, hvilket med de gynsamma vindar, som för tillfället blåsa inom Riksdagen, må hända ej skulle blifvit fallet, utan helt enkelt därför, att jag fruktat för — bifall och det dermed förenade ansvaret. Det är nemligen icke nog med att bygga upp några millioner, utan man måste äfven bära ansvaret för att medlen blifva väl använda. Kan det finnas tvifvel derom, då man just nu fullbordat den nya asylens i Lund? Man kan ju bygga en likadan eller bättre? Bör man då vara tveksam om att bygga ännu en lämplig sådan? — Nej, mine herrar, men saken är icke så lätt som den synes. Asylens i Lund är icke ens tagen i bruk ännu, och således har man icke någon erfarenhet om, huru ändamålsenlig den kommer att visa sig vara. Jag hyser visserligen de bästa förhoppningar, att den skall visa sig vara god, ja fullgod, men förhoppning är ett, visshet är något helt annat. Då det gäller 1 $\frac{1}{2}$ million, är det bättre att vara förtänksam än eftertänksam. Hvad har man för säkerhet för att icke läkarne efter byggnadens fullbordande komma och säga, att den är förfelad och att till densamma behöfs ännu $\frac{1}{4}$ million för att få den i riktigt skick? Ett ändamålsenligt anordnande af en ny asyl är förenadt med vida större svårigheter, än en icke sakkunnig kan föreställa sig. Jag anser därför, att Riksdagen bör hålla mig, som har med dessa saker att göra, räkning för, att man icke allt för mycket begagnat den för anslag välvilliga stämningen, då man ej varit säker om, att möjligen beviljade belopp skulle nu genast kunnat väl användas.

Utlandets förhållanden kunna icke utan vidare tillämpas på våra. De första asylerna i vårt land komma antagligen att beläggas med vida svårhandterligare patienter än i utlandet och måste därför likasom den i Lund byggas mera slutna; men om man med fördel kan bygga anstalter lika stora som denna, med lika stora afdelningar för patienterna, lemna jag derhän. Derom råder tvifvel, som nog ej är ogrundadt. Billigt blir det nog med de stora afdelningarne, men det blir vanskligt med sjukvården; och därför behöfs erfarenhet.

Det fins ett område, på hvilket denna kammars ledamöter kunna fatta att stora svårigheter möta, nemligen matlagningen. I Lund t. ex. är köket gemensamt för hospitalet och asylens. Der skall till hvarje mål lagas af köttsoppa eller gröt 367 kannor, vissa dagar behövas 555 kannor mjölk, och de dagar, då sill och potatis utspisas till middag, måste kokas nära 6 tunnor potatis. Allt annat är i förhållande härtill. Mine herrar, det är icke så lätt att anordna ett kök så, att allt detta går i hop samt derjemte billigt och utan afbrott för någon dag. Dertill fordras stora förrådsrum och väl genomtänkta anordningar öfver allt. Jag hoppas, att det skall gå, men de finnas, som be-
tviffa det.

Om man således med goda skäl är betänksam, är det då rätt att påskynda byggandet? Nej, enligt min åsigt, är det bättre att riskera ett dröjsmål än att uppföra en så stor byggnad under möjlig utsigt att den misslyckas. Ännu finnes ingen erfarenhet i vårt land; därför är det skäl att vänta på en sådan, i synnerhet som i dessa dagar

*Angående
nya asyl-
er för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Angående
nya asyl-
er för sinnes-
sjuke.
(Forts.)

Lunds asyl kommer i gång och vi om ett år kunna veta, huru den verkar.

Alla åtgärder för att få en asyl hafva dock icke under tiden hvilat. Sådana åtgärder, som utan uppoffring i ekonomiskt hänseende kunnat genomföras, hafva genomförts. Den för en ny asyl lämpligaste platsen är enligt min uppfattning i mellersta Sverige invid och i samband med Upsala hospital, och har jag äfven försökt förbereda anläggningen derstädes af en sådan. Efter fleråriga förarbeten har Kongl. Maj:t nyligen medgifvit, att den redan för den nuvarande sjukvården ytterst besvärande skjutbanan för Uplands regemente må förflyttas till annan plats. Kongl. Maj:t har vidare medgifvit, att vid utarrenderandet af det i närheten af blifvande byggnadsplatsen belägna skogsvaktare- eller jägarebostället i parken intagits det vilkor, att det efter ett års uppsägning kan bli disponibelt. Upsala akademis drätsel-nämnd har äfven vid utarrenderingen af det för asylens behöfliga akademihemmanet Hammarby i kontraktet intagit en paragraf, som tillåter, att detta hemman kan efter viss tids uppsägning för ändamålet upplåtas, derest Kongl. Maj:t skulle besluta att genom köp eller byte förvärfva detsamma. Man har således ingalunda varit glömsk af hvad som i detta hänseende kan fordras, men har icke velat komma till Riksdagen med ett fullständigt förslag till nybyggnader.

Nu föreslås tillsättandet af en kommission för utarbetande af förslag till dessa asyl-er, i den mån de kunna behöfvas. För min del vill jag icke motsätta mig detta, utan önskar tvärt om framgång deråt, men vill erinra derom, att, såsom vid tillkomsten af Lunds asyl egde rum, sådan utredning af flera sakkunnige skulle kunna åstadkommas utan en sådan skrifvelse. Huruvida, derest denna kommission skall komma till stånd, den bör bestå uteslutande af läkare eller till någon del äfven af andra personer, lemna jag derhän. Ju mera sakkunskap, desto bättre naturligtvis; men, huru vida det vore förmånligt för ekonomien, om dessa komiterade söktes endast bland läkarne, torde vara tvifvelaktigt. Desse vilja hafva de bästa möjliga anstalter och äro ifrigare derpå än på att nedbringa kostnaderna, och det är icke godt att nedbringa dem ensam, då man har en hel komité emot sig. I det hänseendet vill jag endast erinra om förslaget till Kristinehamns hospital, dervid en ledamot lär besparat staten omkring 250,000 kronor — ett efterföljansvärdt exempel!

Utskottet har hemställt, att det måtte komma under ompröfning, huru vida icke en del af våra hospital skulle kunna användas till asyl-er, och smärre hospital byggas för att mottaga nyinsjuknade. Detta förslag kan låta bra, men för den, som har reda på frågan, ter det sig dåligt. Det hospital, som lämpligast skulle kunna förvandlas till asyl, är Vadstena, och öfverläggningar derom ha många gånger egt rum, men förslaget har af många skäl måst öfvergifvas. Jordområde, för asylpatienter behöfligt i större utsträckning än för andra, saknas. Alla hus och byggnader måste bibehållas oförändrade likasom läkarevärd och betjening.

Någon besparing torde således icke kunna vinnas derigenom. Vadstena hospital är dock redan nu ett af de billigaste. Då, såsom nyss

nämnts, asylpatienterna skulle behöfva samma vård, samma mat, samma kläder, lika mycket luft och värme — och anspråken derpå äro hos nutidens läkare mycket stora — frågar jag: hvad blefve följden af denna förändring? Jo, Vadstena hospital skulle *heta* asyl, men för öfrigt bli lika som förut; således en förändring blott på papperet, icke i sak — alldeles såsom vid Malmö asyl. Men, säger man, man kunde bygga små hospital. Nej, det får man akta sig för, ty de blifva dåliga eller också dyra. Hospitalsläkarne äro numera icke nöjda med samma resurser som förr. Nu måste det vara en mängd olika afdelningar, mera betjening o. s. v. Ju mindre anstalterna äro, desto större bli kostnaderna. Derför böra vi behålla våra hospital och i mån af behof bygga asyl.

*Angående
nya asyl
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Jag har för min del icke något emot motionen, ehuru jag gjort några anmärkingar emot dess motivering. Hade utskottet tillstyrkt motionen, skulle jag instämt med utskottet och motionären. Såsom frågan nu står, instämmer jag med utskottet. Skilnaden är icke af så stor vikt, ty jag tror, att sjelfva saken skall gå ändå, men en af Kongl. Maj:t på Riksdagens begäran tillsatt kommission skulle hafva större pondus, hvarför jag gerna skulle hafva sett detta. Jag tillåter mig dock, ehuru jag icke har något yrkande att göra, den hemställan, att sista raden i klämman: "i den utsträckning, som af behofvet påkallas" må utgå. Skall en sådan utredning ega rum och läggas till grund för planernas uppgörande, måste den föregås af noggranna beräkningar öfver befintliga sjuka i behof af vård å hospital eller asyl; denna uträkning kräfver antagligen åtskilliga år, om den skall blifva tillförlitlig. Och jag erkänner för öfrigt uppriktigt, att dessa uträkningar för mig icke ega något stort värde. Sådana hafva gjorts förr och göras årligen, men utan någon nämnvärd eller stor nytta. Det är svårt att afgöra, om en enskild person är klok eller galen; ännu värre är det för en komunalnämnd att bestämma, hvilka som böra vårdas å hospital eller asyl. Det beror dessutom på, huru stor afgift skall betalas för dessa sjuka. Anser Riksdagen, att 25 öre om dagen är nog, erfordras för visso många och stora asyl. Skola alla dessa frågor utredas, innan förslaget uppgöres, går en dyrbar tid förlorad. Då vi nu alla syfta till samma mål, att *snart* få asyl, synes det mig vara fördelaktigt, om nyssnämnda ord i klämman toges bort, ty då kunde vi snart få förslag till en asyl. Under tiden kan utredningen ske så godt sig göra låter. Det betyder ej så mycket för denna frågas lösning, om jag räknar med 10 eller 15,000 sinnessjuka, ty i alla händelser finnas så många sjuka, att vi behöfva minst *en* ny asyl. Lämpligaste platsen är, såsom ofvan nämnts, Upsala, och flera asyl böra ej byggas samtidigt. Låtom oss därför först taga denna fråga i noggrant öfvervägande och arbeta derpå!

Jag ber kammaren om ursäkt, att jag varit mångordig, men jag har haft skäl dertill, med hänsyn till motionens motivering.

Jag har att göra med dessa angelägenheter, och derfor vore det ledsamt för mig, om Riksdagen skulle få den uppfattningen, att medicinalstyrelsen icke gjort, hvad den bort och kunnat göra för asylers anordnande.

Angående
nya asyl-
er för sinnes-
sjuke.
(Forts.)

Herr Casparsson: Den föregående talarens yttrande erinrade mig om ett fransyskt ordspråk: "*qui s'excuse s'accuse*".

Jag ber att få tillkännagifva, att enligt min åsigt medicinalstyrelsen och dess utmärkte chef i detta, som i andra hänseenden, visst icke behöfver göra några ursäkter, lika litet som jag med min motion haft för afsigt att framställa någon anklagelse. Anledningen till motionen har varit rent af barmhertighetskänsla för dessa vanlottade och att jag ansett nödvändigt, att ett kraftigt steg toges till afhjelpande af de brister, som på det ifrågavarande området förefinnas.

Den förste ärade talaren framställde åtskilliga anmärkningar, och jag tror äfven att de med fog kunnat framställas. Jag vill blott deremot erinra, att de siffror jag uppgifvit har jag tagit ur den officiella statistiken för 1888. Den som nu utkommit för 1889 gifver vid handen andra siffror, än den jag hade att tillgå, när jag afgaf min motion. Ur den officiella statistiken har jag äfven hemtat den uppgiften, att vid Malmö asyl underhållskostnaden för förstnämnda år utgjorde 94½ öre per dag, under det att sjukvårdskostnaden i medeltal per dag vid hospitalen inom hela riket uppgår till en krona 12½ öre. Men af tabellerna framgingo ej de "särskilda omständigheter", som, efter hvad jag sedan erfarit, till en del framkallat denna skilnad. Den beräkning, som jag tagit mig friheten meddela, att underhållskostnaden vid asylerna kan göras 30 öre billigare än för hospitalen, har jag uppgjort efter samråd med en på detta område mycket framstående auktoritet. Jag har naturligtvis, såsom sjelf i dessa ämnen obevandrad, icke vågat på fri hand uppgöra beräkningar, utan det har, såsom sagdt, skett efter samråd med denna auktoritet, hvars namn jag anser obehöfligt att här nämna, men försigtigtvis har jag uppställt beräkningen blott såsom "antagligen" riktig. Den uppgift, hvilken nämnes som oriktig, angår antalet platser vid Lunds asyl. Jag har sagt omkring 600 platser — jag hör nu att der finnes 684. Jag är i allmänhet i fråga om sifferuppgifter mycket försiktig och tager hellre till för litet, än för mycket.

Det intryck jag fick af den förste talarens yttrande var det, att en utredning af frågan är allt för väl behöflig. Han medgaf det sjelf, och det är blott en utredning som jag begärt och det tillfälliga utskottet här har föreslagit; men att man här skulle utesluta de sista orden i utskottets hemställan, eller "*i den utsträckning, som af behofvet påkallas*", det tror jag ej vore lämpligt, ty enligt min åsigt är det just "behofvet", som måste vara det bestämmande i detta hänseende, och att uppgöra förslag till nya asyl-er utan hänsyn till det behof, som förefinnes, synes mig icke vara rådligt, hvarför jag i det afseendet anser, att utskottets kläm har företräde framför den, som den förste ärade talaren föreslagit. Men om det skall, på sätt jag föreslagit, ske genom en kommission, eller utan en sådan, det skall för mig vara fullkomligt likgiltigt. Jag har föreslagit denna kommission därför, att det förut tillgått så; men kan man utan komitéer åstadkomma något i vårt land — så icke mig emot. Låter det sig göra, så vill jag i det afseendet helt och hållet instämma med utskottet.

Då den förste talaren icke gjorde annat yrkande än bifall i sak till utskottets hemställan, ber jag att få förena mig derom.

Herr Treffenberg: Då den förste ärade talaren förklarar sig icke hafva något emot den ifrågasatta skrifvelsen, kunde mitt uppträdande må hända vara öfverflödigt, men jag lofvar att ej länge taga kammarens uppmärksamhet i anspråk; jag skall endast göra några få erinringar vid hans anförande.

Han nämnde först, att det skulle vara en oegentlighet, då utskottet uppgifver, att det skulle finnas 20 reservplatser att tillgå vid Lunds asyl. Det är mycket möjligt, att utskottet här gjort sig skyldigt till ett misstag, men jag vill förklara anledningen dertill, och det är den, att, efter det jag satt mig i förbindelse med öfverläkaren vid Lunds hospital, erhöj jag af honom den ifrågavarande uppgiften. Nu är ju möjligt, att dermed afsetts de 20 platser, som i den nyligen afgifna kongl. propositionen omförmälas, och att det är sådana platser, hvilka skola bekostas af landstinget, men det inverkar ju icke på hufvudfrågan.

Vidare har samme talare vändt sig mot de i motionen gjorda kostnadsberäkningar. Den, som tagit kännedom om utskottets utlåtande, skall finna, att utskottet äfven gjort en gensaga mot dessa beräkningar, i det att utskottet säger på sid. 4: "visserligen blifva byggnadskostnaderna mycket billigare för asylerna, och äfven i de egentliga förvaltningskostnaderna kunna ej så ringa besparingar göras, men kosthållet samt kläder, sängkläder och annan utredning få ej vara väsentligt olika". Utskottet har sålunda icke obetingat godkänt de beräkningar, som motionen uppställer, utan sökt underkasta dem den kritik, hvaraf utskottet varit mäktigt.

Slutligen fäste talaren uppmärksamheten på, att vi icke behöfva anlägga nya hospital, utan att i dess ställe utvidgning af de gamla skulle vara nödvändig och särskildt ny inredning af dessa för åstadkommande af isoleringsrum m. m., som nu saknas, och han tillade, att denna fråga vore förenad med stora svårigheter och mycket invecklad. Ja, är det så, mine herrar, att denna fråga är mycket invecklad och förenad med svårigheter, ligger häruti ett det kraftigaste skäl till utredning, hvadan man icke heller torde böra motsätta sig ett skrifvelseförslag, utan fast hellre understödja detsamma.

Vidare stälde samme ärade talare den frågan till kammaren: "Hvad har medicinalstyrelsen nu gjort?" Han antydde, att styrelsen, han sjelf i främsta rummet, skulle varit föremål för klander. Detta har, såsom herrarne finna, ej varit förhållandet. Utskottet har tvärt om framhållit den förtjenstfulla verksamhet, som medicinalstyrelsen inlagt på detta område, då det säger: "Också har det trängande behovet af ökad vård för våra sinnessjuka ingalunda blifvit förbisedt af hospitalsöfverstyrelsen, som fast hellre flera gånger gjort framställningar till regeringen om nya och utvidgande af våra äldre vårdanstalter." Hans föreställning att han varit utsatt för klander kan då icke gälla utskottet, utan på sin höjd motionären.

Vidare hade talaren ett yttrande, som jag ej förstod. Han sade, att medicinalstyrelsen har icke velat göra någon framställning om anslag till asylers byggande, emedan hon "fruktade bifall dertill", och denna farhåga skulle bero på, att styrelsen ej skulle vara säker på att penningarne blefve väl använda. Detta ansvar ville styrelsen ej bära.

*Angående
nya asyl-
er för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

Angående
nya asylor
för sinnes-
sjuke.
(i orten.)

Men detta förutsätter ju, att man icke skulle hafva någon egentligen nämnvärd ledning för inrättande af dessa asylor, hvarken inom landet eller från utlandet. Jag känner ej tillräckligt i hvad mån detta är förhållandet, men jag föreställer mig, att, om äfven utomlands asylor äro nya inrättningar, man på detta såväl som på så många andra områden får lof att följa med sin tid. Det gifves ju utveckling inom alla administrationens grenar och ett ständigt behof att draga fördel deraf. Stora summor anslås ju till åstadkommande af tidsenlig utveckling af vårt sjövapen, för att icke stå stilla utan följa med dess framsteg i andra länder och de vetenskapliga uppfinningarna på detta håll. Likaså vid armén, ständigt nya anslag, stora kostnader, t. ex. för förändring af våra gevärsmodeller o. s. v.

Äfven fruktade talaren, att, derest skrifvelse afginge, man möjligen skulle forcera dessa asylors byggande i ett allt för hastigt tempo. Jag kan dock ej föreställa mig, att detta skulle vara en gifven följd af skrifvelsen i fråga. Antagligen kommer väl Riksdagen att framdeles såsom hittills bevilja ett måttligt belopp årligen, såvida vi icke emot förmodan få synnerligen stora tillgångar. Det har hittills inskränkt sig till 3 à 400,000 kronor årligen, hvarför jag ej kan finna, att ur den synpunkten det skulle vara farligt att låta en skrifvelse afgå.

Vidare kom talaren med en anmärkning, vid hvilken jag för min del känner mig i viss mån böjd att fästa någon vikt. Han fruktade nemligen att, om skrifvelsen afginge, skulle man må hända icke kunna tillgodose det verkligen trängande behovet af anläggande af asylor inom den närmaste framtiden. Dock kan jag ej finna, att sådant ovilkorligen skulle följa af skrifvelsen. Hvad hindrar medicinalstyrelsen att gå in till regeringen med anhållan, att, i afbidan på den begärda omfattande utredningen, regeringen täcktes taga under öfvervägande frågan om nödvändigheten af att afhjälpa de mest trängande behofven i detta afseende. Jag kan ej föreställa mig, att regeringen skulle finna sig på något sätt besvärad häraf. Hufvudskälet hvarför Riksdagen bör ingå till regeringen med framställning i ämnet är, hvilket vi nog veta, att hvarje skrifvelseförslag, som afser att regeringen skall afgifva förslag till Riksdagen om anslag, medför, att regeringen känner sig mera lifvad och uppmuntrad att tillmötesgå den önskan, som uttalats från Riksdagens sida.

Den förste talaren tycktes också ifrågasätta behovet att uppföra en särskild mera omfattande plan för frågan. Men utskottet synes mig hafva gifvit goda skäl för uppgörandet af en sådan plan, då det erinrat om, att det vore i sin ordning, att Riksdagen får veta omfånget af de behöfliga nya inrättningarna, den tid som åtgår för deras utförande samt kostnaden derför. Icke heller kan jag förstå, hvarför det nödvändigt skall behöfva åtgå årtal, innan vi få denna plan uppgjord. Talaren trodde nemligen, att dertill skulle åtgå flera år. Jag kan ej förstå det, då vi erinra oss förhållandet med den skrifvelse, som 1873 afläts från Riksdagen i samma ämne. Denna föranledde, såsom bekant, remiss till serafimerordensgillet, och redan nästa år var detta färdigt, med en utredning, som afsåg inrättande af hospital i vida större omfattning, än som här behöfver komma i fråga.

Talaren erinrade slutligen derom, att redan nu ingå uppgifter angående sinnessjuka genom provinsialläkarne till hospitalsöfverstyrelsen, och han syntes ifrågasätta, att det ej behöfdes andra uppgifter, än dessa. Men, mine herrar, dessa uppgifter, som nu insamlas och sedermera ingå till styrelsen, de äro så ofullständiga, att de för *det* ändamål, som nu är i fråga, äro värdelösa. De inskränka sig neuligen till upplysning om de sinnessjukes födelseår, föräldrar, bostad, jemte en kort anteckning om de äro våldsamma eller lugna. Helt annorlunda blir förhållandet, om, såsom utskottet föreslagit, uppgifterna inrättas i öfverensstämmelse med *de* uppgifter från presterskapet, som biläggas ansökningar om hospitalsvård, ty dessa äro vida fullständigare, såsom I skolen finna, mine herrar, om I tagen kännedom om bilagorna till senaste stadgan om sinnessjuka den 2 november 1883. Det är gifvet, att om presterskapet skulle underlåta att i dessa uppgifter meddela fullständiga upplysningar, så är förste provinsialläkaren oförhindrad att begära ytterligare upplysningar för att komma i tillfälle att bedöma sjelfva hufvudfrågan, eller huru vida en person verkligen är sinnesrubbad eller icke.

Jag inskränker mig till detta och anhåller, att kammaren behagade bifalla utskottets förslag oförändradt jemväl på de skäl, hvilka af den siste talaren angäfvos.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i nu förevarande utlåtaude hemställt;

och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas medkammaren.

Vid förnyad föredragning af Första Kammarens tillfälliga utskotts nedannämnda, den 17 och 18 innevarande april bordlagda utlåtanden: n:o 4, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Konungen angående ändring af 15 § i kongl. förordningen om försäljning af vin och maltdrycker m. m. den 24 oktober 1885, och

n:o 5, i anledning af motion om skrifvelse till Konungen angående meddelande af föreskrifter rörande utarrendering af vissa lägenheter vid statens jernvägar,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 15 och 17 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa förändringar i lagstiftningen rörande handeln med vin och maltdrycker m. m.

Herr Ölander: Jag har begärt ordet, icke för att göra några anmärkningar mot Kongl. Maj:ts framställning. Denna har, såsom vi veta, framkommit i följd af en riksdagsskrifvelse vid förra riksdagen,

*Angående
nya asylor
för sinnes-
sjuke.
(Forts.)*

*Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.*

Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.
(Forts.)

hvilken skrifvelse i sin ordning grundade sig på en motion, som jag då väckte i denna kammare. De ändringar, som Kongl. Maj:t föreslagit, har jag för min del icke något emot, jag anser dem ganska befogade och ej i något afseende skadliga för det syfte, som med skrifvelsen afsetts. Om jag skulle göra någon anmärkning, skulle det vara mot en bestämmelse, som förekommer på 4:de sidan i lagutskottets utlåtande och afser en inskränkning i eller ett undantag från det förbud, som blifvit ifrågasatt att kunna meddelas, om oordningar yppa sig genom försäljning af maldrycker medelst kringföring. Denna bestämmelse lyder sålunda: "Dock att tillverkare af dylika drycker icke må förbjudas att genom kringföring utbjuda och afyttra sina tillverkningar inom hus eller å fartyg."

Det kan icke nekas, att grunden för ifrågavarande inskränkning är fullt riktig, och jag tror för min del, att Riksdagen med sin skrifvelse icke heller afsett, att förbudet skulle få en sådan omfattning, att en tillverkare af maldrycker icke skulle vara berättigad att inom hus utbjuda sin tillverkning; men med kännedom om den utomordentliga uppfinningsrikedom, som gör sig gällande, då det är fråga om att kringgå dylika stadganden, är jag rädd för att detta undantag skulle kunna urarta derhän, att en ölutkörare kunde någonstades inom hus å landet uppslå sin försäljning, och att folk från när och fjerran der skulle infinna sig för att tillfredsställa sitt begär efter rusdrycker, med ett ord, att på detta ställe en fullständig ölkrog kunde komma att uppstå.

Saken vore ofantligt lätt hjälpt, om man formulerade bestämmelsen sålunda: "dock att etc. inom hus *åt derstädes boende personer eller å fartyg åt derstädes anställt manskap eller befäl*". Detta är väl ock afsigten med denna bestämmelse, och en dylik ändring skulle ju då bättre uttrycka meningen. Jag gör emellertid i detta afseende icke något yrkande. Jag har blott velat fästa vederbörandes uppmärksamhet på denna omständighet, öfvertygad om att Kongl. Maj:t, om han finner skäl dertill, icke skall underlåta att beakta den.

Icke heller har det varit min mening att göra någon anmärkning mot *utskottets* utlåtande, ehuru jag gerna sett, att utskottet icke uttalat någon önskan om, att de föreslagna stadgarne jemväl skulle ega tillämpning inom städernas planlagda områden, hvilket jag, i likhet med Kongl. Maj:t, icke anser erforderligt. Men då, vid sådant förhållande, dessa stadganden antagligen icke heller någonsin komma att inom sådant område användas, och den föreslagna utsträckningen sålunda blefve betydelslös, finner jag mig icke heller hafva skäl att framställa yrkande om någon ändring härutinnan. Nej, orsaken, hvarför jag begärde ordet, var en helt annan. Under diskussionen i en liknande fråga vid förra riksdagen nämnde jag, att det fans exempel på att en enda person kunde efter hvartannat förtära 25, 30, 40 ja ända till 50 halfbuteljer öl. Jag kunde ju möjligen haft skäl antaga, att hvad en kammarens ledamot från denna plats uttalade icke borde utgöra föremål för tvifvel, men ett sådant tvifvel har likväl uttalats och till och med i tryck publicerats. Jag skall med anledning deraf bedja att få uppläsa några mig tillhandakomna intyg och skrivelser.

Jag vill emellertid förutskicka den anmärkningen, att de icke äro utfärdade af nykterhetsföreningar eller ledamöter i sådana, eller i öfrigt af s. k. nykterister, utau af kronobetjeningen i min domsaga, hvilken väl bör hafva den största och rikaste erfarenheten i detta afseende. Härvid förekommer då först ett intyg af en person vid namn Ljungcrantz, länsman inom Timrå distrikt, hvilket intyg lyder sålunda: "Att inom detta länsmansdistrikt och synnerligast vid det här belägna bryggeri konsumeras betydliga qvantiteter af öl, så att fall förekomma att personer, som ankommit nyktra till bryggeriet, derifrån aflägsnat sig betydligt öfverlastade efter att hafva förtärt 20 à 25, ja stundom ända till 30 à 40 halfvor öl per man, kända exempel finnes, då en person på en dag förtärt ända till 50 halfvor öl.

Angående förändringar i lagstiftningen rörande handelen med vin och malt-drycker m. m. (Forts.)

Detta öfverdrifna och skadliga öldrickande förorsakas jemväl af de kringfarande ölutkörarne, som dagligen härstädes till ett antal af 6 à 8 stycken passera fram efter landsvägarne förbi sågverken och försälja öl åt arbetarne, som ofta samla sig i stora massor kring dessa vandrande ölkrogar och sålunda orsaka hinder i trafiken, för att icke tala om de våldsamma och fridstörande uppträden, som ofta förekomma.

Den skada, som härigenom förorsakas, är uppenbar, dels genom den mistade arbetsförtjenst, som uppkommer deraf, att arbetarne berusa sig, dels genom de penningar de sålunda förstöra och dels slutligen derigenom, att ynglingar och helt unga personer äro de, som äro mest begifna på maldrycker, och dessa sätta en ära i att förtära så mycket deraf som möjligt, hvarefter ordningar och störande uppträden icke uteblifva.

Att stäfja detta skadliga ofog och att uppehålla ordning bland arbetarebefolkningen, som här utgöres af folk från alla Sveriges landsändar, är svårt och under nuvarande förhållanden nästan omöjligt, hvadan det skulle vara en välgerning för åtminstone Norrland, om någon skärpning i lagstadgandena angående försäljning af maldrycker kunde ega rum".

En annan länsman vid namn Sjöstedt, hvars distrikt är beläget rundt omkring Sundsvall, säger sig icke kunna uppgifva eus ungefärliga mängden öl, som af en person förtärts mer än vid ett tillfälle, samt fortsätter sålunda: "För något mera än ett år sedan hölls af mig polisförhör med anledning af ett slagsmål, dervid det upplystes, att de i slagsmålet deltagande tre personerna hade varit mycket berusade. På fråga uppgäfvo de lika att de under dagen förtärt blott öl samt att de på morgonen hos en i trakten boende lönkrögare inköpt och afhemtat 25 halfvor öl samt senare på förmiddagen inköpt ytterligare 25 halfbuteljer hos en ölutkörare, hvarefter de på eftermiddagen hos samme lönkrögare förtärt öl till sådan mängd, att de ej kunde uppgifva antalet buteljer, men trodde de säkert att de utdruckit minst 12 à 15 halfbuteljer hvar. De hade sålunda konsumerat 28 à 31 halfbuteljer hvar.

För öfrigt är det ej ovanligt att åtminstone sommartiden här och hvar i skogsbackarne i närheten af landsvägarne påträffa ett par personer, sysselsatta med att utdricka en korg, innehållande 25 halfbuteljer öl. Att något måste från lagstiftningens sida vidtagas till

Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.
(Forts.)

stäfjande af det ofog, som åstadkommes af de många å landet kringflackande ölutkörarne, det måste hvar och en inse, som på nära håll varit i tillfälle att iakttaga eländet⁴. Slutligen yttrar en länsman Hägglund inom Ljustorps distrikt, två å tre mil från Sundsvall: "jag, som under en tid af tretton år tjeustgjort såsom länsman här i Medelpad, och derunder, snart sagdt dagligen, varit i tillfälle att iakttaga, huru och på hvad sätt ölhandeln i Sundsvall och å landsbygden deromkring bedrivits och hvilka kvantiteter öl personer kunna ega förmåga att konsumera, får härmed på tro och heder i begärda hänseendet intyga, att många personer, synnerligast bland arbetareklassen, finnas, hvilka utan svårighet, till och med i vanliga fall utan att blifva riktigt rusiga, på en dag — ibland endast på några timmar — förtärt 25 å 30 halfvor öl; att fall förekommit, då en person i tre på hvarandra följande dagar förtärt 50 å 60 halfvor öl om dagen tillika med en liter spirituosa; att en min granne — en smed omkring 50 år gammal — nu i minst tio år vid oräkneliga tillfällen, på mindre än en kvarts timma, förtärt 15 å 20 halfvor öl. Vintertiden brukar han passa på ölutköraren, då han reser förbi bostaden, och då i en handvänning konsumera nyss nämnda antal halfvor öl och sommartiden passar han ångbåtarne, då de ankomma till Söråkers ångbåtsstation, der han under den lilla stund, som desamma dröja vid bryggan innan de vända åter till staden, med ledighet inmundigar 16 halfvor öl. Detta antal är hans vanliga requisition på en gång. Flickan, som passar upp, står då vid hans sida och korkar upp buteljerna, hvilka nästan lika hastigt af honom tömmas. Han begagnar aldrig glas, emedan han anser bruket deraf allt för tidsödande. Vid sista tinget åberopade jag honom såsom vittne i ölutskänkningsmål mot restauratriserna, då han, på fråga om han, vid sina besök å ångbåten, sett några andra requirera och köpa öl, uppgaf, att han ständigt sjelf varit så upptagen af ölrickningen, att han icke haft tillfälle att iakttaga hvad som i hans närhet passerat.

En person, hvilken jag i flera år haft i mitt arbete, och som deri visat mycken pligtrohet och duglighet, har så starkt begär efter öl, att han ofta, då söndagen kommer, i öl förtär hela sin veckoafflöning, som i vanliga fall icke understiger 20, men mången gång uppgår till 25 kronor. Det är gifvet, att han dervid jemväl bjuder andra, men jag är förvissad om, att han under söndagsdygnet sjelf förtär minst 30 å 40 halfvor öl.

Då aktioner hållas, eller andra större förrättningar, dit folk sammankommer, försiggå å landsbygden, är det alldeles gifvet, att en, två å tre ölutkörare med sina lass inställa sig i närheten af förrättningsstället. Ölvagnarne bruka då i en hast omringas af folk, mest ynglingar, hvilka om några timmar hafva förtärt det af ölkörarne medhafda ölet. Att oordningar dervid vanligen uppstå torde vara öfverflödigt att tillägga.⁴

Vid denna skrifvelse finnes fogadt ett intyg af följande lydelse: "Uti den i förestående skrifvelse lemnade uppgift derom att det ofta förekommer här på orten, att personer förtärt 20 å 30 och i enstaka fall 40 å 50 halfbuteljer på en dag, ja, till och med endast på några

få timmar, instämman på begäran“. Detta intyg är undertecknadt af 21 framstående män inom orten, af hvilka några vid sina namn antecknat antalet af de buteljer de sjelfva iakttagit en person konsumera; så har en, Johan Nylander, sett 3 personer utdricka 100 halfbuteljer öl på en eftermiddag, en annan, Julius Forsberg, sett en person på en dag tömma 20 *hela* buteljer o. s. v.

Af detta hoppas jag, att kammaren skall finna, att mina uppgifter vid sist hållna riksdag ej voro öfverdrifna, och jag vågar tro, att man icke bör beskyllas för att vara nykterhetsfantast, om man med sådana fakta för ögonen blir något varm i uttalandet af sin önskan, att något måtte göras i lagstiftningsväg för hämmande af dessa, moralen och den allmänna ordningen störande missbruk.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Annerstedt: Då Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att de inskränkningar i fråga om försäljning af maltdrycker, som här äro i fråga, icke skulle ega tillämpning med afseende å städernas planlagda områden, har Kongl. Maj:t gjort det af skäl, att sådant icke är behöfligt. Detta af Kongl. Maj:t anförda skäl måste från legislativ synpunkt betraktas såsom fullt tillräckligt för det af Kongl. Maj:t föreslagna undantaget, då Riksdagen sjelf i den skrifvelse, som låg till grund för det ärende vi nu behandla, uttalat, “att tillverkning och försäljning af maltdrycker vore en både loflig och i många afseenden nyttig näring, i hvars utöfvande lagstiftaren endast i högsta nödfall och undantagsvis borde hämmande ingripa“. Det är tydligt, att vid sådant förhållande behöfvat måste vara ådagalagdt för att från legislativ synpunkt inskränkning kan anses vara berättigad. Något sådant behof har, såvidt jag kan fatta, lagutskottet icke i sitt betänkande ådagalagt. Ty den af utskottet åberopade omständigheten, att “sådana missbruk som de, hvilka det här gäller att stäffa, *kunna* förekomma i städerna inom det planlagda området“, torde vara ett allt för svagt skäl, då detta *kunna* icke är något annat, än att det är tänkbart. Jag hemställer, om icke hvarje loflig näring *kan* gifva anledning till missbruk, och icke kan detta förhållande vara ett tillräckligt motiv för införande af restriktiva bestämmelser för alla näringar. Kan man derfor icke ådagalägga, att missbruk verkligen *förekommit*, torde lagstiftaren sakna skäl att för tänkbara missförhållanden stadga restriktiva lagbestämmelser. Icke heller det skälet, att det skulle vara svårt att skilja städernas planlagda områden från det icke planlagda området och från landsbygden, synes med afseende å denna fråga kunna tillmätas någon betydelse. Det är ju meningen, att magistraten skulle utfärda sådana bestämmelser för de enskilde, och magistraten kan icke vara okunnig om, hvar stadens planlagda område slutar och landets vidtager, så att för denna myndighet kan ej uppkomma någon svårighet att tillämpa lagen på sätt Kongl. Maj:ts förslag åsyftar.

Hvad slutligen beträffar otillräckligheten af polisbetjening i vissa rikets mindre städer, torde detta skäl icke heller kunna tillmätas någon större betydelse, då det icke är af erfarenheten ådagalagdt, att inom stadens planlagda områden i förevarande afseende oordningar eller

Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.
(Forts.)

Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.
(Forts.)

missbruk verkligen uppstått, som påkalla ett inskridande från polisbevakningens sida. Det är lätt att finna, att förhållandet inom de bebyggda stadsdelarne är sådant, att kringförande till försäljning af maltdrycker der inom aldrig kan komma att gifva anledning till de olägenheter, som detta försäljningssätt visat sig föranleda på landsbygden, och att, om någon gång ett missförhållande skulle yppa sig, detta kan inom sådana stadsdelar med lätthet på annat sätt förebyggas. Det torde därför bäst öfverensstämma med sunna lagstiftningsgrundsatser, att den nu ifrågasatta lagstiftningen gifves det omfång, att den afhjelper de missförhållanden, dem erfarenheten visat uppkomma, och låter de *tänkta* missförhållandena lemnas å sido, helst det torde ligga i sakens natur, att, när dessa missförhållanden öfvergå från tänkta till verkliga, det då torde blifva en lätt sak för lagstiftaren att för dem råda bot.

På dessa skäl hemställer jag, att Första Kammaren fattar beslut i den rigtning, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen icke funnit skäl till någon erinran mot förenämnda framställning.

Herr Stråle: Såväl vid denna som vid föregående riksdagar hafva åtskilliga motioner väckts i syfte att införa mer eller mindre stränga bestämmelser mot äfven den loffliga ölhandeln, bestämmelser, som i ett och annat fall gått ända derhän, att, om de blifvit bifallna, snart sagdt all ölhandel på landsbygden blifvit omöjlig. Så mycket mera skäl synas mig således de, hvilka tänka lika med mig, hafva att uttrycka sin tacksamhet för Kongl. Maj:ts förslag, hvilket, såsom man kan säga, "ställer kyrkan midt i byn".

De föreslagna bestämmelserna i afseende å kringfarande ölhandlare på landsbygden äro i sin helhet af stort behof påkallade. Också har ingen opposition deremot veterligen egt rum, och lagutskottet har äfven delat den allmänna meningen härutinnan; men utskottet har gjort ett litet tillägg, vid hvilket jag visserligen icke vill fästa synnerligt stor vikt, men som jag anser mindre lämpligt, nemligen att föreskrifterna skola utsträckas jemväl till städernas planlagda områden. Det är väl möjligt, att inom en och annan stad med stora obebyggda områden, som tillhöra den planlagda delen, en inskränkning i den ambulatoriska maltdryckshandeln skulle kunna i någon mån minska stadspolisens besvär. På sätt den senaste talaren yttrade, synes magistraten dock kunna utfärda sådana bestämmelser, att man med lätthet bör kunna märka, hvar skilnaden är mellan det planlagda och det icke planlagda området, liksom, om oskick eger rum, polisen bör kunna ingripa.

De skäl, den senaste talaren anförde för uteslutande af detta tillägg, synas mig fullt nöjaktiga, och jag anhåller att få instämma i hans yrkande. Frågan synes väl icke vara af stor betydelse; men erfarenheten har visat, att beträffande den temligen likartade frågan om utskänkning och utminuterung af brännvin, har i en och annan småstad visat sig benägenhet till ganska långt gångna försök att inskränka äfven det måttliga bruket af denna vara; och det är icke omöjligt, att fanatismen skulle på ett och annat ställe kunna komma fram med försök att få mindre lämpliga bestämmelser i nu förevarande

hänseende fastställda för stadens planlagda område. Det är en synnerligen stor skilnad mellan landsbygden och de bebyggda delarne af en stad; och de stora skäl, som finnas för en strängare lagstiftning på landsbygden i detta fall, synas mig alldeles förlora sin betydelse, då det blir fråga om stad, der polis finnes. Jag ber att få instämma med reservanterna och hemställer, att kammaren icke måtte finna skäl till någon erinran mot Kongl. Maj:ts förslag.

Angående förändring(ar) i lagstiftningen rörande handelen med vin och malt-drycker m. m. (Forts.)

Herr Sjöcrona: Den förste talarne gjorde icke något yrkande, och de två andre talarne hafva inskränkt sig till det yrkande, att Första Kammaren icke skulle biträda lagutskottets förslag derom, att de i punkterna a, c, d och e föreslagna bestämmelser borde gälla i stad utan inskränkning till dess icke planlagda område. Under sådana förhållanden är denna fråga ofautligt liten. Jag skall emellertid, då anmärkningar blifvit gjorda emot lagutskottets förslag, be att få yttra några ord till försvar för detsamma.

Lagutskottet har i första rummet stödt sig på den, såsom jag förmodar, allmänt erkända rigtiga grundsatsen, att samma lag skall gälla i hela Sveriges rike, när icke några särskilda förhållanden gifva anledning till undantag. Vi veta, att inom den administrativa lagstiftningens område finnas flera bestämmelser, som äro meddelade särskildt för städerna och för deras planlagda område, såsom t. ex. bygguadsstadgan, brandstadgan och helsovårdsstadgan för städerna, hvilka innebära strängare föreskrifter för städerna, än hvad som gäller för öfriga delar af riket; men sällan torde väl förekomma, att en allmänt giltig bestämmelse förklaras icke gälla inom städerna. Man har sagt, att anledningen, hvarför denna inskränkning skulle göras, så att lagen icke skulle få gälla för det planlagda området, är den, att öltillverkningen är en lofflig näring, som icke, utan ytterligt behof, på något sätt bör inskränkas eller förhindras. Ja, om det vore fråga om detta, skulle jag icke heller vara med om ett sådant uttalande, som utskottet gjort. Men här är icke alls fråga om en inskränkning i näringsfriheten, utan här gäller det endast att i den allmänna ordningens intresse kunna stäfja ett ofog, som väl obestriddligen kan förekomma lika väl inom som utom det planlagda området.

Rigtigheten af hvad jag nu yttrat visar sig bäst, om man granskar de skäl, som i statsrådsprotokollet åberopats för den föreslagna inskränkingen. Det synes på sid. 6, att det ena skälet varit det, att, enligt hvad en länsstyrelse erinrat, maldryckers kringförande till salu annorledes än inom hus eller å fartyg *mindre ofta* förekommer i städerna. Det är således endast sagdt, att det mindre ofta förekommer, men det är icke sagdt, att det icke kan förekomma. Om således ordningar kunna ega rum inom det planlagda området, hvarför skulle icke dessa få stärfas lika väl der och på samma sätt, som de stärfas på andra ställen. Om t. ex. en ölutkörare, dag efter dag, stannar midt på gatan och säljer af hvad han medför på ett sådant sätt, att en oloflig utskänkning derigenom främjas eller ordningar uppkomma, hvarför skulle icke magistraten hafva rättighet att förbjuda tillverkaren att vidare använda en sådan ölutkörare.

*Angående
förändringar
i lagstift-
ningen
rörande han-
deln med vin
och malt-
drycker
m. m.
(Forts.)*

Det andra skälet var, att polisbevakningen i allmänhet borde vara tillräcklig att förekomma möjliga oordningar. Ja, det kan möjligen vara händelsen i de större städerna, men jag tror mig veta, att i de mindre och minsta städerna är polisbevakningen ganska knapp. Den utgöres af en eller kanske två poliskonstaplar, af hvilka den ene sitter på polisvaktkontoret, och den andre kan icke vara öfver allt.

Utskottet har vidare haft ett praktiskt skäl för sitt förslag, och det är, att den ifrågavarande inskränkningen skulle visa sig svår i tillämpningen. Det finnes, såsom bekant, många städer, som, till följd af föreskriften i 1874 års byggnadsstadga, låtit uppgöra och utverkat Kongl. Maj:ts fastställelse på stora stadsplaner, omfattande tiotal tunnland jord, på hvilka icke finnes ett enda hus. Gränsen emellan det planlagda och icke planlagda området finnes icke på något som helst sätt utmärkt på marken. Om nu magistraten begagnar sin rätt att utfärda förbud på den grund, att en person anses hafva främjat oordning eller oloflig utskänkning utom det planlagda området, och detta skett i närheten af gränsen, skall man må hända få det uppbyggliga skådespelet af tvister, huruvida han varit inom eller utom det planlagda området. Man kan ju till och med tänka sig, att han sjelf och hästen befunnit sig utom det planlagda området, men att kärran, der ölet finnes, stått inom detsamma; och huru skall i sådant fall saken afgöras?

Några olägenheter kunna ju icke uppstå genom antagande af utskottets förslag. Är det så, att det verkligen icke förekommer sådana oordningar inom det planlagda området, då är ju lagens antagande utan betydelse, enär den der icke kommer att tillämpas.

Jag kan således, för min del, icke finna, att något skäl förefinnes att afslå hvad utskottet här hemställt. Jag ber dessutom att få erinra derom, att Andra Kammaren redan godkänt utskottets hemställan. Skulle nu Första Kammaren besluta någonting annat, och båda kamrarne således stanna i olika beslut, vet jag verkligen icke, huru dessa skola kunna sammanjemkas.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr von Krusenstjerna: Denna kammare har hittills troget stått sig på den ståndpunkt, i fråga om restriktiva bestämmelser för maldrycksförsäljningen, att icke gå längre än behovet oundgängligen kräfer. Förleden riksdag förkastade denna kammare då väckta förslag att till städerna utsträcka ifrågasatta inskränkningar i handlandenas försäljningsrätt och ansåg det vara tillräckligt att införa dem endast för landsbygden. Oaktadt den siste ärade talarens anförande kan jag, för min del, icke inse, att han visat, att det förefinnes något verkligt behof att här gå längre än Kongl. Maj:t föreslagit. Det är därför jag hoppas, att denna kammare, i enlighet med förut uttalade åsikter, icke måtte gå längre än Kongl. Maj:ts proposition afser. Jag hemställer därför om bifall till det af herr Annerstedt framställda yrkande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, ytrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna utlåtande yrkats, dels af herr Anner-

stelt, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen icke funnit skäl till någon erinran mot förevarande framställning.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Annerstedts yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Annerstedts yrkande, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen icke funnit skäl till någon erinran mot förevarande framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—41;

Nej—55.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 18 och 21 innevarande april bordlagda utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

1 och 2 punkterna.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

3 punkten.

Herr statsrådet Wennerberg: Det är icke för att söka få ett annat resultat än utskottets, som jag begärt ordet i denna punkt, då jag finner, att utskottet varit fullt ense om att nedsätta det af Kongl. Maj:t begärda anslaget. Jag anser mig blott böra påminna derom, att sedan det, på mycket goda skäl, begärts en assistent och äfven aflöning till en amanuens vid den ifrågavarande institutionen i Lund, och Kongl. Maj:t ansett, att möjligen anslaget till denna amanuens kunde för närvarande undvaras, utskottet har gått ännu längre och

*Anslag till
patologiska
institutionen
i Lund.*

*Anslag till
patologiska
institutionen
i Lund.
(Forts.)*

hemställt om ett anslag af endast 500 kronor. Det är dock ej detta, utan blott ett uttryck i slutet af utskottets motivering, hvarpå jag nu vill fästa kammarens uppmärksamhet.

Det heter der rörande dessa 500 kronor, att om detta belopp ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, "skulle behöfvat af ökad personal blifva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedt." Jag tror icke, att någon, som varit med om detta beslut, kunnat tro, att sålunda "behöfvat skulle blifva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedt". Det må emellertid nu blifva på det sätt som är möjligt. Emellertid tager jag för gifvet, att en förnyad begäran från universitetet i Lund kommer att framläggas, och då skall säkerligen den departementschef, som då har hand om ärendet, gå till Riksdagen med förnyad begäran om hela det anslag, som här ifrågasatts.

Herr Boström: Med anledning af det yttrande, som vi nyss hörde från statsrådsbanken, tager jag mig friheten upplysa kammaren om, att Första Kammarens ledamöter i statsutskottet hade, då denna fråga förekom till behandling inom utskottet, ställt sig på den sida, som yrkade bifall till Kongl. Maj:ts proposition, att nemligen ett anslag af 1,500 kronor skulle beviljas till bestridande af aflöning för en assistent vid denna institution. Andra Kammarens ledamöter i statsutskottet hade, vid frågans behandling på afdelningen, velat yrka bifall till de 500 kronor, som af vederbörande myndighet blifvit äskade till aflöning af en amanuens. Då detta emellertid icke förelåg i den kongl. propositionen, stälde desse sig på rent afslag. För att förekomma en gemensam votering i denna fråga, som i allmänhet ansågs vara af en temligen underordnad beskaffenhet, enades man inom utskottet om dessa 500 kronor på extra stat till en assistent vid den ifrågavarande institutionen.

Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

4—6 punkterna.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

7 punkten.

*Angående
tecknings-
lärares vid
allmänna
läroverken
löneförmå-
ner.*

Herr Boström: Genom ett förbiseende af utskottets kansli har mitt namn icke blifvit antecknad såsom reservant vid den nu föredragna punkten. Jag hade nemligen inom utskottet yrkat bifall till herr Rombergs motion, på de grunder, som af honom blifvit anförda. Förhållandet är nemligen, såsom herrarne finna af protokollet, att dessa teckningslärares aflöning utgår med 1,000 kronor i 1:sta graden, 1,250 kronor i 2:a graden och 1,500 kronor i 3:e graden. För dessa aflöningar skola de tjänstgöra 15 timmar i veckan och erhålla dessutom för de timmar, som de läsa deröfver, en extra ersättning, som årligen

utgår med 75 kronor för hvarje timme, om han är i 1:a eller 2:a lönegraden, men med 100 kronor, om han är i 3:e lönegraden. Nu behagade herrarne finna af motionen, att dessa teckningslärare tjenstgöra ända till 36 timmar i veckan; i stället för att hafva endast ett antal af 15 timmar, är följden den, att den kontanta lönen kan uppgå endast till hälften af de belopp, som de uppbära, och att de sålunda, i händelse af sjukdom, icke hafva rättighet att få någon andel af detta extra lönetillägg. Nu är förhållandet, såsom herrarne torde påminna sig, att dessa lärare vid sjukdomsfall skola afstå $\frac{1}{3}$ af lönen. Vore det nu så, att dessa lärare finge tillgodogöra sig äfven en andel af den ersättning, de hafva för extra timmar, vore deras ställning icke så beklagansvärd, men så är icke förhållandet. Det kan sålunda inträffa, att en teckningslärare, ehuru han tjenstgör 36 timmar i veckan, i händelse af sjukdom, icke får uppbära mer än 750 kronor i aflöning. Detta synes väl vara ett orimligt förhållande. Det är visserligen sant, att man bör vara försigtig att ingå på nya omregleringar af en stat som denna, men jag anser, för min del, att detta icke är någon som helst omreglering af lönerna, utan endast en förändring af villkoren för lönernas uppbärande. Jag tror derför, att de motiv, som motionären framhållit, äro synnerligen beaktansvärda, och då den summa, hvarom här är fråga att utgå af statsmedel, är högst obetydlig, och denna fråga i och för sig har en synnerligen liten porté, tager jag mig friheten att yrka bifall till motionärens förslag.

*Angående
tecknings-
lärares via
allmänna
läroverken
löneföränd-
ner.
(Forts.)*

Herr Törneblad: Jag vill visserligen icke neka, att ett skäl skulle kunna åberopas emot bifall till denna motion, och det är det skälet, som ofta framhållits, och detta icke utan fog, att framställningen i ämnet icke har kommit från Kongl. Maj:t. I förevarande fall äro dock förhållandena sådana, att detta skäl icke synes hafva samma giltighet som annars. Kongl. Maj:ts i fjor framlagda förslag om löne-reglering för lärarne vid de allmänna läroverken afsåg äfven teckningslärarne och äsyftade sålunda jemväl ett afhjelpande af de missförhållanden, som nu, utan tvifvel, ega rum med teckningslärarne, i händelse de blifva sjuka. Detta förslag vann icke Riksdagens bifall. Det är temligen gifvet, att ett likartadt förslag, vare sig det hade kommit från Kongl. Maj:t eller från enskild motionär, icke skulle hafva kunnat påräkna Riksdagens bifall, då saken står i så nära samband med löne-regleringen i dess helhet för läroverken, och äfven om, såsom man väl har anledning att hoppas, Första Kammaren skulle hafva bifallit detsamma, skulle det kanske icke lyckats tillvinna sig hela Riksdagens godkännande. Det förslag, som nu föreligger, sammanhänger dock icke på ett så nära sätt med löne-regleringen. Det innebär icke någon definitiv, utan endast en provisorisk lösning af frågan, och det medför en eventuel utgift för statsverket af så ringa betydelse, att statsbudgeten icke i någon mån behöfver ökas i anledning deraf. Det afser nemligen blott och bart att, i händelse en eller annan teckningslärare blir sjuk, Kongl. Maj:t skulle kunna af det stora reservationsanslaget för de allmänna läroverken utbetala hvad som till hans vikarie erfordras enligt de nya bestämmelserna, således detsamma, som nu före-

Angående
teknings-
lärares vid
allmänna
läroverken
löneför-
mär.
(Forts.)

kommer i afseende på öfriga lärare vid läroverken. Detta reservationsanslag är temligen stort och omfattande, men utgifterna för det nu ifrågavarande ändamålet, nemligen vikarieersättning vid sjukdom, jemförelsevis små och vexlande. Det ena året äro kanske 10 lärare sjuka, det andra kan det ju vara 12, men det tredje året är det icke flere än 8, och med det nämnda anslaget skulle det icke vara svårt att ordna denna sak. Då Kongl. Maj:t nu redan har denna rätt i fråga om öfriga lärare, synes det vara fullt rättvist, att det skulle kunna ske afven i afseende på tekningslärarne, hvilkas arbete i många fall hufvudsakligen aflönas med godtgörelse för extra timmar.

Hvad motionären föreslagit är visserligen icke så förmånligt som hvad den kongl. propositionen i fjor afsåg, men det är dock någon förbättring, och den är, såsom jag försökt visa, för statsverket af ingen betydelse, men den kan blifva af ganska stor betydelse för den enskilde tekningsläraren, som under en längre eller kortare tid, i synnerhet i förra fallet, af sjukdom är hindrad att bestrida sin tjänst och sålunda går miste om en gauska väsentlig del af sin aflöning.

Under sådana förhållanden och då det nu framlagda förslaget icke kan utgöra ett hinder för den fullständiga löneregleringen för allmänna läroverken, utan blott är ett afhjelpande af ett partielt behof af mycket liten utsträckning, tror jag, att kammaren med full trygghet, så vida icke något hinder derför möter ifrån Kongl. Maj:ts sida, hvilket jag antager dock icke är förhållandet, kan bifalla den ifrågavarande motionen och derigenom, utan att ådraga statsverket någon nämnvärd uppoffring, gifva åtminstone en tillfällig rättvisa åt en lärarecorps, som arbetar, i synnerhet vid sjukdomsfall, under särdeles tryckta förhållanden.

Jag begagnar nu tillfället att protestera emot den del af motiveringen, som säger, att man icke skulle kunna vidtaga något slags partielt afhjelpande af en eller annan felaktighet i den nuvarande organisationen, emedan man derigenom skulle kunna undanskjuta den stora reformen. Huru dermed äm må vara, tror jag, att kammaren har den erfarenhet, att en stor reform icke lider något, utan att det understundom kan vara nyttigt, om, vid dess första framläggande, en och annan stötesten har blifvit undanröjd, som ligger i vägen och hindrar dess framgång, hvilken visserligen icke är så alldeles säker, åsminstone genast.

Jag instämmer med den förste talaren.

Herr statsrådet Wennerberg: Att jag till fullo känner och erkänner beklagligheten af den undantagsställning, uti hvilken tekningslärarne stå, det torde tillräckligt framgå af den kongl. propositionen angående de allmänna läroverken, som vid förliden riksdag framlades. Att dock, under detta erkännande, det icke från Kongl. Maj:ts sida varit något skäl att göra en utbrytning från hela den proposition, som, om Gud vill, nästa riksdag skall aflämnas, tror jag också att kammaren skall finna varit lämpligt. Då emellertid, genom en särskild motion, fråga nu blifvit väckt om att särskildt behandla denna del, som, såsom riktigt är framhållet, icke står i något synnerligt nära förhållande

till hela den öfriga frågan, så kan jag icke annat än på det lifligaste instämma såväl med den förste som den andre talaren och finner det vara synnerligen välbetänkt, om Riksdagen redan nu befinner sig villig att afhjelpa det missförhållande, som drabbat teckningsläraryrket.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talaren, att i afseende på nu förevarande punkt endast yrkats, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Härefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på godkännande af nyssnämnda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

8 punkten.

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*

Herr Wieselgren: De förhållanden, som af chefen för ecklesiastikdepartementet konstaterats i hans anförande till statsrådsprotokollet, nemligen "att de större och bättre flickskolornas ekonomiska ställning i allmänhet är otillfredsställande, oftast dålig, och att deraf härflyta många stora och beaktansvärda olägenheter" hafva äfven af statsutskottet uppskattats och ledt till ett tillstyrkande af Kongl. Maj:ts för Riksdagen framlagda förslag. Den enda skillnaden mellan den motion, som jag i likhet med en ledamot af medkammaren tillåtit mig väcka, och detta Kongl. Maj:ts förslag är i fråga om anslagsbeloppet. Jag har trott mig i den motivering, herr ecklesiastikministern vid ärendets föredragning införde för Kongl. Maj:t begagnat, finna en tillräcklig anledning att väcka sådana sagda motion om ett högre anslagsbelopp, utan att dermed hafva på något sätt trätt Kongl. Maj:ts uppfattning för nära. Ty det är alldeles tydligt, att det lägre belopp, vid hvilket Kongl. Maj:t stannat, förestafvats af de *då* för handen varande krafven från andra håll, hvilka gjort, att ecklesiastikministern icke funnit sig *kunna* begära högre belopp, än han då gjorde. Men hela motiveringen i hans anförande visar, att det säkerligen icke skulle varit honom emot, om han haft rådruum att begära mera. Han yttrade nemligen: "ty skulle dessa skolor i följd af bristande understöd gå tillbaka och försämrans eller på vissa orter alldeles duka under, så skulle utan tvifvel svårigheterna vid den viktiga frågans lösning betydligt ökas." Och om dessa hans ord sammanställas med ett följande yttrande: "För närvarande vänta ansökningar om dylikt understöd från 69 skolor, hvilka alla synas förtjänta att deraf komma i åtnjutande, på Eders Kongl. Maj:ts afgörande. Härvid måste antingen en del skolor lemvas utan all hjälp, eller också måste en ytterligare inknappning göras utöfver den, som 1888 vidtog, å de äldre skolornas redan förut otillräckliga understödsbelopp" - så förefaller det mig, som om jag i denna motivering skulle hafva det allra bästa skäl för min framställning om ett *högre* anslag än det, vid hvilket han stannat. Mycket väl kunde jag också förutse, att vid den tid, då åttonde hufvudtiteln skulle komma till behandling, Riksdagen förändrat förhållandet mellan Kongl. Maj:ts anslagskraf, sådana de vid tiden för detta yttrandes afgifvande till statsrådsprotokollet

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för kvinnlig
ungdom.
(Forts.)*

förefunnos, och de för statsutgifternas bestridande tillgängliga tillgångar; och jag vågar påminna kammaren, att de redan försiggångna gemensamma voteringarna onekligen också haft denna verkan. Det lilla belopp som här vid lag skulle komma i fråga att gifvas utöfver hvad, som af Kongl. Maj:t begärts och af statsutskottet tillstyrkts, kan således icke nu på statsregleringen utöfva det allra minsta inflytande. Det skulle deremot kunna medföra obestriddigt gagn för och vara af den gynnammaste inverkan på åtskilliga af dessa flickskolor, hvilkas stora betydelse ingen bestrider. Just det förhållande, som af herr ecklesiastikministern påpekats, att det nemligen gäller att antingen tillbakavisa förtjenta skolors anhållan om understöd eller att nedsätta de belopp, hvilka de äldre skolorna redan fått och hvilka på sätt och vis ingått i deras förutsättningar för möjligheten att allt fort upprätthålla sin ekonomiska tillvaro, synes mig utgöra ett tillräckligt motiv för mig att till kammarens benägna behjertande hemställa, huruvida icke bifall till det högre beloppet här vid lag skulle kunna lemnas. Jag hoppas, att till denna min framställning, för så vidt den finnes befogad, röna något understöd från herr ecklesiastikministern, hvars intresse för dessa högre flickskolor icke kan betviflas. Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till min i ärendet afgifna motion.

Herr Tamm, Hugo: Jag hyser visserligen det allra lifligaste intresse för denna undervisning, men att, på sätt nu föreslagits särskildt af motionärerna, gifva dessa skolor, sådana de äro organiserade, allt större och större anslag och dymedelst främja deras utveckling i en efter min uppfattning skef rigtning finner jag ganska betänkligt. Det är visserligen väl, att dessa skolor få understöd, men det finnes en sak, som enligt min tanke är viktigare, nemligen att denna undervisning drifves så och ledes i sådana banor, att den icke måtte mera skada än gagna. Det hufvudsakliga villkoret är för mig således, när organisationen blir sådan, att dessa skolor fylla det mål, som med dem afsetts, och att icke hela flickundervisningen drifves på sned.

Då detta allmänna behof af som man säger "uppfostran" först väcktes inom alla klasser, tog denna en nästan uteslutande intellektuel rigtning. Man kastade sina barn in i skolor, hvilka den ena i högre grad än den andra lade an på att utveckla kunskaperna. Men detta leder till, om jag så får säga, halfbildning; den ena delen af människan — hufvudet — utvecklas, under det den andra — karakteren — lätt blir förkrympt. Det är med afseende å de skolor, hvilka äro ämnade att utbilda våra flickor, som en gång böra blifva kärnan i de blifvande hemmen och från hvilkas sköt ett kommande slägte skall springa, allra mest af vikt, att undervisningen icke bedrifves så, att den blir något annat än den bör vara. Såsom nu tillgår, sysselsättas flickorna till den grad med läsning, att det är omöjligt för dem att kunna egna sig i någon mån åt hemmet. Hela dagen och eftermiddagen upptages med läsning; bundna vid boken, äro de skilda från familjen, från syskonen och alla de små göromål, som i hemmen förekomma, och derigenom utbildas ytterst lätt hos dem en viss sjelfvisshet. Sedermera, då det lidit mera framåt och skolan skall lemnas, är flickan led

vid hela läsningen, och i bästa fall försöker hon sig på husliga sysselsättningar, som förekomma henne främmande och föga intressanta; men allt för ofta öfverlemnar hon sig åt ett lif, som har lefnadsnjutningen till sin grundton och hufvudsakliga föremål — men i sjelfva verket preglas af tråkighet.

Det är derför jag anser det så viktigt att, innan man fortskrider på den vägen att allt mer understödja skolorna sådana de äro, man griper sig an med organisationen och ser till, att den föres i sådan rigtning, att man kommer till ett godt resultat.

De anmärkningar, jag således vågat göra mot skolorna, gälla väsentligen det förhållandet, att de aldeles för mycket upptaga tiden med läsning. Det förekommer inom dem en öfveransträngning, som särskildt på flickor i deras tillväxtålder måste verka högst skadligt. Jag skall icke trötta herrarne med några tabeller i detta hänseende, af hvilka jag uppgjort några stycken. Jag har dervid haft till ledning läroverkskomiténs beräkning 1884 och jemfört dessa med de antagligen bästa utredningar i hygieniskt afseende, som i saken egt rum, nemligen dem som år 1884 uppgjorts i Elsass-Lothringen af en komité, bestående af 15 läkare. För att taga den sista tabellen, så visar den, att flickor från 8 till 16 år, om man beräknar deras hem- och skolarbete, äro underkastade ett öfverarbete, som från en timme vid 9 år ständigt stiger, tills öfverarbetet per dag vid 16 år går upp till $2\frac{1}{2}$ timmar. Då dertill lägges det s. k. frivilliga arbetet, företrädesvis musik och annat som de pligtskyldigast skola öfvas uti, så ökas öfverarbetet med ytterligare $\frac{1}{2}$ till en timme. Det är ett faktum, konstateradt af komitén, att 62 procent af flickor i skolåldern äro med sjukliga affekter behäftade.

Dock får man icke lägga all skuld på skolan, men man må tillse, att skolan icke medverkar till förvärrande af detta onda. Som målet för all ungdomens uppfostran kan man gerna sätta det gamla latinska ordspråket "mens sana sano in corpore", sund ande i sund kropp; begge två äro lika nödvändiga. Och för att nu åstadkomma detta resultat, är det aldeles nödvändigt, att undervisningen i flickskolorna ställes på annat sätt än nu. Man måste, enligt min tanke, ordna den betydligt mera praktiskt, än hvad nu är förhållandet, och undvika att utveckla flickskolorna efter våra elementarläroverks för gossar mönster. Jag står ännu kvar på den gammalmodiga ståndpunkten, att kvinnans uppgift och mannens icke sammanfalla. Jag anser således, att i denna organisation mångläseriet måste inskränkas, och vid den undervisning som meddelas ej förloras tanken på att kvinnans högsta uppgift dock är i hemmet och därför ej bör vara uteslutande en teoretisk. Det kan mycket väl låta sig göra att läsa vetenskapliga ämnen på sådant sätt, att denna fordran blir tillgodsedd. Hvad jag för min del anser nödvändigt, om kvinnan skall utbildas för lifvets kraf och icke endast samla ett ökad förråd af kunskaper, är, att i skolorna införas undervisning i den teoretiska och praktiska ekonomien. Hvad jag med teoretisk ekonomi i detta fall menar är, att då t. ex kemi och fysik förekomma i undervisningen, så läsas dessa ämnen på sådant sätt, att man sysselsätter sig med de delar, i hvilka tillämpning kan ske på

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

hvardagliga företeelser inom hemmen. Att man således, under det man rör sig i vetenskapens sfärer, dock alltid känner hemmets mark. Det är detta samlif mellan hemmet och skolan, som jag anser så ytterst nödvändigt. Jag skall taga ett vanligt exempel. I hemmet säger man, att fläsk och potatis äro utmärkta ämnen. Nå väl, skolan kan mycket väl meddela, hvarför de äro detta, på rent kemiska grunder. På sådant sätt behöfver ej undervisningen göra flickan främmande för hemlifvets husliga anda; om den ställes i samband och göres till ett samintresse med lifvet.

Förslaget att införa träslöjd i flickskolan visar, huru främmande i sjelfva verket tanken på qvinnans särskilda ställning och hennes speciella uppgift i lifvet varit t. ex. för komitén. Hvad skulle detta tjena till? För min del tycker jag, att det vore ofantligt mycket bättre att med skolan förena en sysselsättning, som kan bedrivas äfven inom den husliga sfären. Dit räknar jag den ingalunda föraktansvärda kokkonsten, tvättning, tillklipping af kläder och dylikt; detta kan lika väl användas som rekreatiomsmedel eller för öfnings skull som träslöjden eller annat. Med ett ord, jag anser högst nödvändigt, att denna organisation drifves in i sådana banor, att resultatet blir en praktisk utveckling äfven i skolan. Jag vill dermed visst icke säga, att man skall grundligt lära dem allt detta, sådant sätter jag icke i fråga, men sträfvan äfven i skolan bör vara att väcka lust — och ej som nu — motsatsen för hemmets sysslor.

Jag skall icke trötta herrarne längre i detta ämne. Jag vil* blott tillägga, att detta icke är ett förryckt foster ur min hjerna, utan, såsom herrarne kunna se, förekomma i det utlåtande, som af Kongl. Maj:t afgifvit tillräckliga antydningar i samma rigtning från såväl det ena som andra hållet. Sådana skolor ha för öftrigt tagit ofantligt stor fart äfven på andra ställen. Så förekomma just dessa ämnen införda t. ex. i Tyskland företrädesvis i Würtembergs skolor, vidare i England och Skottland, der skolor för lärarinnors utbildning inrättats vid South Kensington i London, i Liverpool och Glasgow. Staten betalar der 8 shillings för hvarje elev, som genomgår kursen. 1886 voro der 746, skolor i hvilka meddelades undervisning i dessa ämnen åt 24,526 flickor, hvilka då togo examen. På samma sätt ha dylika skolor inrättats i Belgien och äfven i Frankrike.

Jag har med detta velat säga, att jag anser, att, innan man fortsätter att understödja nya skolor, man framför allt böra gripa sig an med den organisation, som Kongl. Maj:t antydt, och se till, att utvecklingen går i en rätt rigtning. Ty, mine herrar, det är dock på mödrarna som hemmet egentligen beror, det är på deras utveckling åt rätt håll som äfven hela nationen till sist beror. Och det är nog sant, hvad en tysk författare, rektor Ernst, säger: "jag kan icke bevisa det statistiskt, men det är min bestämda öfvertygelse, att $\frac{9}{10}$ af förbrytare och misslyckade subjekt äro komne derhän till följd af *dåliga* hem — modern och hustrun skapa hemmen". Det är hemmet, som är vigtigast och störst, det är hemmet, ur hvilket de goda krafterna skola spira. Och derfor lägger jag en så ofantlig vikt på flickor-

nas uppfostran och önskar för min del, att flickundervisningens ordnande med hänsyn till det praktiska lifvets kraf måtte få nedtränga icke blott till dessa högre skolor, utan till alla skolor i vårt land, ty den behöfves lika väl i fattigmans koja och den rikes palats såsom den grund, på hvilken framtiden skall byggas. Och detta kan, så vidt jag kan se, endast ske på ett sätt, nemligen att dessa ämnen blifva obligatoriskt införda i lärarinneseminiarierna och lärarinneskolorna, ty om icke organen äro rigtade åt praktiskt håll, så blir det intet af med det hela.

Jag har för min del icke velat motsätta mig förslaget att höja anslaget till 100,000 kronor, men jag har önskat betona, att jag tror man icke bör fortgå för långt på den vägen att höja anslaget till dessa skolor, uti hvilka, säga hvad man säga vill, det dock råder ett temligen kaotiskt tillstånd, då den ena skolan drifver undervisningen så och den andra så. Vigten ligger på att rigtningen är rätt, och går den åt rätt håll, så hoppas jag för min del, att icke blott de af motionären föreslagna 140,000 kronor, utan vida större belopp skola nedläggas på en utbildning, som kanske för nationen är den allra viktigaste. Jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Törneblad: Jag skall icke inlåta mig på någon vidlyftigare pedagogisk diskussion, så mycket mindre som jag i hufvudsak öfverensstämmer med den siste ärade talaren, nemligen beträffande *målet*. Huru nu detta mål skall kunna vinnas, genom hvilka medel praktiskt sinne och praktisk verksamhet skola befrämjas, tillhör mig icke att i denna stund närmare betrakta. Det är en fråga och en uppgift, som har förelegat ända från den tid, då skolundervisning i den ena eller andra formen förekommit, och den kommer allt jemnt att diskuteras, så länge det uppväxande släktet skall uppfostras till att blifva dugliga och aktningvärda medlemmar i samhället. Jag vill dock i förbigående anmärka, att skolans karakter att vara *praktisk* är mycket svår att bedöma. Det händer så lätt, att genom införandet af praktiska ämnen i skolan man gifver *dessa* en mer teoretisk behandling än de borde hafva, och genom att för mycket lita till skolans praktiska uppfostran försvagas *den* praktiska uppfostran, som hemmet alltid måste lemna vid sidan af och, jag vågar tillägga, öfver skolans. Det är fullkomligt rätt, att de unga flickorna för det ändamålet icke böra allt för mycket hållas från hemmet eller allt för mycket sysselsätta sig med läsning och, jag skulle vilja tillägga, framför allt icke för mycket upptagas af den fysiskt och intellektuelt i många fall så förödande pianospelningen. Visst är, huru dermed än förhåller sig, att våra skolor arbeta under olika förhållanden mot de tyska och särskildt de i Elsass-Lothringen, om hvilka man talat. Vi hafva bland annat, både i flick- och gosskolorna, den oskattbara fördelen af långa ferier, särskildt sommarferier, under hvilka den fysiska utbildningen och hemmets förädlade, praktiskt uppfostrande inflytande kan göra sig gällande, om nemligen tiden användes rätt, något som jag tror icke alltid vara fallet, vare sig beträffande det ena eller andra slaget af lärjungar. Vidare får jag fästa uppmärksamheten derpå, att

Höjning af anslaget till högre skolor för qvinlig ungdom.
(Forts.)

Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)

med de fordringar, som nu börja framträda, att det qvinliga slättet skall i skolorna erhålla vissa för befattningar i statens eller kommunens tjenst, framför allt statens, nödvändiga förutsättningar i kunskapsväg, har det blifvit oundgängligt att forcera det intellektuella arbetet litet mera, äf nyttigt skulle vara, då man tänker på den qvinliga utbildningen mera idealt uppfattad och såsom grundläggande för den blifvande husmoderliga eller inom familjen på annat sätt utöfvade verksamheten. Men allt detta hänvisar ytterst derpå, att huru våra skolor än komma att ordnas, behöfva vi goda, skickliga och moraliskt inflytelsrika lärarinor, och med det tryck, hvarunder den qvinliga skolundervisningen laborerar, har det visat sig, att skolorna icke kunnat förskaffa sig nödiga medel för att dermed aflöna lärarinnorna så, som behöfdigt är, för att de i längden skola kunna hålla ut med sitt ansträngande kall på ett för dem sjelfva och deras elever välsignelserikt sätt. Det är därför att detta understöd till flickskolorna, som afser att åt lärarinnorna, som nu i allmänhet hafva en knapp aflöning, bereda en bättre bergning, är så ytterst angeläget, som jag för min del biträdt deras mening, som hållit sig till den lägre, af Kongl. Maj:t föreslagna siffran, och detta af det skäl, som, enligt min tanke fullkomligt riktigt och grundadt, finnes i den kongl. propositionen framställt, nemligen att, då frågan, som är mycket omfattande och mångsidig samt fordrar en grundlig utredning, nu icke kunnat slutligt pröfvas, man icke bör med ens taga steget för långt, utan nöja sig med något för tillfället, något som vid detta tillfälle kan föreslås och kan gå. Ty jag kan icke dölja, att om vi, i en för öfrigt mycket förklarlig och aktningvärd medkänsla för flickskolorna, mot hvilka jag, såsom medlem i styrelsen för en dylik, visst icke har skäl att vara omild, skulle höja anslaget till 140,000 kronor, detta skulle kunna besvaras med att hela höjningen från de nuvarande 70,000 kronorna voterades bort på annat håll. Men då det nu är så lyckligt, att icke någon reservation föreligger i utskottet mot tillstyrkande af anslaget på 100,000 kronor, skulle jag för min del välja dessa 100,000, som äro någorlunda trygga, och hvarmed redan rätt mycket vore vunnet, medan utredning ännu pågår, och jag vill, mot hvad den förste ärade talaren anförde, erinra, att hvad i statsrådsprotokollet säges om de skolor, som skulle få nedsatt anslag eller alldeles icke komma i åtnjutande af statsunderstöd, gälde, om jag icke misstager mig, förhållandena under januari 1891 eller, rättare sagdt, såsom de komma att förblifva under 1891. Kongl. Maj:ts proposition är nemligen grundad derpå att, vid pröfning af anslagsbehofven för åren 1891—1893, man med närvarande tillgångar nödgats nedsätta anslagen för vissa skolor eller gifva mindre, än man eljest skulle hafva gjort. Ett förhöjdt anslag i enlighet med kongl. propositionen bör således under treårsperioden 1891—1893 eller rättare sagdt under 1892 och 1893 komma att uträtta så mycket, att, medan för skolornas uppehållande under tiden nödortftligen är sörjdt, frågan till nästa gång, då treårsanslaget kommer före, vunnit sin utredning, och kan vinna ekonomisk lösning inom Riksdagen, hvilket i sjelfva verket beror på att alla förslagsmeningar allsidigt pröfvas och allsidigt framläggas. Under sådana förhållanden och då

jag anser det tryggare att bevilja det förhöjda anslaget på 100,000 kronor, än att vid kammarens bifall till den högre summan af 140,000 kronor riskera att icke erhålla den af Kongl. Maj:t föreslagna och af utskottet tillstyrkta förhöjningen af 30,000 kronor, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvintlig
ungdom.
(Forts.)*

Herr Billing: Jag skall alldeles icke inlåta mig i diskussion om det stycke pedagogik, som förekommer i statsutskottets föreliggande utlåtande, sid. 26, och genom en talare från statsutskottet äfven framdragits. Jag vill så mycket mindre göra det, som jag i hufvudsak med honom instämmer, och som bedömandet af dessa pedagogiska frågor alldeles icke synes mig kunna inverka på hvad här för mig är hufvudsaken. Denna är att om möjligt söka utverka Första Kammarens bifall till de framlagda motionerna.

Statsutskottet säger sig sakna anledning att tillstyrka Riksdagen att gå utöfver den af Kongl. Maj:t föreslagna summan. För min del saknar jag icke anledning att föreslå detta. Jag har samlat anledningar till ett sådant yrkande under många år. Jag förmodar, att det icke finnes någon i kammaren, som direkt sysselsatt sig med flickskolornas ekonomiska bekymmer i lika hög grad som jag. I tvenne städer har jag varit med om att tigga i hop några kronor här och några der för att få en flickskola till stånd. Sedermera har jag dels såsom rektor och dels såsom eforus för flickskolor år efter år på det ena stället lika så väl som på det andra förnummit, att de lida af ett verkligt betryck, och att det för dem är i högsta grad eländigt stäldt, ja, så illa att, om man verkligen vill understödja denna verksamhet, det knappast kan försvaras, att detta understöd icke blifvit bättre än hittills varit fallet.

Om Första Kammaren nu skulle vilja bifalla motionärernas förslag, skulle Första Kammaren hafva det allra starkaste stöd af de auktoriteter, som yttrat sig i frågan. Om man genomläser Kongl. Maj:ts proposition rörande denna punkt, skall man icke kunna undgå att finna, att motiveringen skulle passat ännu bättre till ett förslag att höja det ifrågakvarande anslaget till 140,000 kronor än för att höja det till 100,000 kronor, såsom nu blifvit begärdt. Ty motiveringen är sådan att, om man undantager de sista raderna, man förvånas, att icke slutet blifvit en högre anslagsbegäran än nu är fallet. Det enda skälet, hvarför icke Kongl. Maj:t begärt det högre anslaget, skulle vara, att det finnes så många andra behof att tillfredsställa, hvarför han ansett, att man måste nöja sig med det minsta och outhärligaste. Den andra auktoriteten finner man i Riksdagen sjelf. Riksdagen har upprepade gånger i fråga om anslaget till de högre flickskolorna sagt, att högsta beloppet, hvarmed dessa skolor böra understödjas, vore 3,000 kronor för hvar och en. Men då man uttrycker sig så, är meningen att åtminstone några skola erhålla statsunderstöd till belopp af 3,000 kronor, och till en början fingo också några detta belopp sig tilldeladt. Nu åter finnes icke någon med understöd af så stort belopp, utan det har blifvit flera gånger reduceradt, allt efter som flera flickskolor tillkommo, som äfven behöfde sin del af det lilla statsanslaget. Det

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.*
(Förts.)

finnes ingen skola, som har högre anslag än 1,900 kronor, och det är ytterst få som erhålla detta anslag, men många få icke mer än 500 kronor. Riksdagen har uttalat, att 3,000 kronor vore ett lämpligt anslag till de högre flickskolorna. Jag har ju då ett godt stöd i denna af Riksdagen uttalade opinion, då jag yrkar på bifall till ett förslag, som skulle leda derhän, att samtliga flickskolor erhöles ett statsanslag, räknadt efter 2,000 kronor för hvardera. Naturligtvis blefve det så, att somliga erhöles 3,000 kronor och andra mindre.

Hvad blifver följden af att våra flickskolor få ett alldeles för ringa understöd? Jag ber herrarne vara goda och slå upp samt läsa sid. 21 i detta betänkande. Der finner man ett helt stycke, som uppräknar de olägenheter, som uppkomma deraf att flickskolorna lida brist: beroende af allmänheten, sammanslagning af olika klasser, förvärfvande af lärare till billigaste pris o. s. v. Nu hemställer jag till sist till kammarerna, om det vore för mycket begärtdt, att åt hvarje högre flickskola i vårt land gäfvos så stort understöd från staten, som utgör lägsta aflöningen för våra lågt aflönade skoladjunkter. Vore det för mycket, att staten bestod hvarje flickskola en summa, motsvarande en enda lärares i lägsta lönegraden vid elementarläroverken aflöning? Jag anhåller att på det lifligaste få yrka bifall till motionärernas förslag.

Herr Casparsson: Den ärade motionären sökte stöd för sitt yrkande på det högre anslaget i herr statsrådet och chefsens för ecklesiastikdepartementet yttrande till statsrådsprotokollet och förmenade, att de 40,000 kronorna utöfver det af utskottet föreslagna anslaget icke skulle utöfva något inflytande på statsregleringen. Men han uppläste icke departementschefens anförande till slut. Detta är redan erinradt af den näst föregående talaren. Men jag vill litet komplettera detta. Departementschefen yttrar nemligen: "Då emellertid statens medel för närvarande måste tagas i anspråk för många andra ändamål, och då denna viktiga angelägenhet nu icke föreläge till definitivt ordnande, ansåge sig departementschefen icke böra föreslå förhöjning i det för närvarande utgående anslaget med högre belopp än 30,000 kronor." Det är således *dels* af finansielt skäl, *dels* och af den orsak, att frågan icke nu föreligger till definitivt ordnande, som departementschefen ansett sig icke böra föreslå ett högre belopp, och statsutskottet, som naturligtvis måste se frågan ur statsregleringssynpunkt, har på grund häraf icke kunnat annat än biträda den åsigt, som departementschefen uttalat. Härjemte vill jag just ur statsregleringssynpunkt tillägga, att om några dagar torde från sammansatta stats- och lagutskottet till Riksdagen inkomma ett förslag, gående ut på att höja åtonde hufvudtitelns summa med 350,000 kronor till folkundervisningen, så att jag tror, att det är skäl att iakttaga sparsamhet och att äfven här tilllämpa det gamla ordspråket: "att man skall åka sakta, så får man åka länge".

Af denna orsak, herr talman, yrkar jag bifall till statsutskottets tillstyrkande af Kongl. Maj:ts proposition i denna punkt.

Herr Sundberg: Jag kan gerna instämma med den siste talaren

deruti, att man i allmänhet bör åka sakta för att åka säkert. Men jag tror också, att farten i fråga om de understöd, som man beviljat våra flickskolor, varit icke allenast sakta, utan *allt för sakta*, ty det är ett ovedersägligt faktum att, såsom den näst siste talaren yttrade, dessa flickskolor under hela sin tillvaro fortgått under det största ekonomiska bryderi, och att de ännu, den dag i dag är, befinna sig i ett sådant tillstånd. Hvar och en, som på ett eller annat sätt tagit befattning med dessa skolor, känner allt för väl till denna sak, och äfven de, som icke haft någon direkt befattning med dem, känna den nog ändå, åtminstone de kammarens ledamöter, som äro från våra städer.

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinnlig
ungdom.
(Forts.)*

Det, som Kongl. Maj:t nu begärt, 30,000 kronor, är visserligen ett litet tillskott, som alltid är godt att få, i fall det dervid skulle stanna. Men att det dock är för litet, det tycker jag mig temligen tydligt kunna läsa fram ur herr statsrådets ord till statsrådsprotokollet, ty det är endast med hänsyn till hvad en hel mängd andra statsändamål kräfvat, som han inskränkt sig till att begära detta mindre belopp, hvilket han uppebarligen sjelf tycker är väl litet, och jag hemställer till eder, mine herrar, om det verkligen icke är bra litet. Såsom nyss här erinrades, har Riksdagen uttalat den mening, att våra högre fullständiga flickskolor i allmänhet icke borde åtnjuta mindre statsanslag än 3,000 kronor. Den komité, som haft med utredningen af flickskoleväsendet att göra, har yttrat, att detta anslag icke borde vara mindre än 4,000 kronor för hvar och en af dessa skolor. Nu hafva de, som blifvit bäst försedda af statsmedel, 1,900 à 2,000 kronor. Om vi nu antaga beloppet vara 2,000 kronor, hvilket är alldeles för litet för att understödet skall vara riktigt verksamt och nog förmånligt för dessa bildningsanstalter, och då vi hafva 45 alldeles fullständiga sådana skolor, så äro vi ju genast uppe till 90,000 kronor. Resten, 10,000 kronor, återstår då att fördela på alla de andra skolorna, som icke äro alldeles fullständiga, ehuru många af dem stå de fullständiga ganska nära. Jag tror således, att, om man någorlunda känner till, huru det är ställdt med hela denna institution och dess oafvisliga kraf, man måste känna sig benägen att med ett något större understöd än det af Kongl. Maj:t begärda uppmuntra saken. Den må nu huru mycket som helst hafva de vanskligheter, som talaren på upplandsbänken omnämnde, så bör man väl kunna hoppas att småningom genom en reorganisation få dem afhjelpa. Men om ett fel verkligen förefinnes, hvem är dertill i hufvudsaklig mån skulden? Jo, drifvande föräldrar, som icke gifva föreståndaren eller föreståndarinnan någon ro, förrän de fått i detta öfverdrifna mångläseri, för hvilket man snart icke ser någon gräns. Men hvad åter angår "det kaotiska tillstånd", hvarom samme talare yttrade, vågar jag bestrida det. Åtminstone känner jag icke till något kaotiskt tillstånd i någon af de flickskolor, med hvilka jag gjort bekantskap.

Med den ärade talarens i hufvudsak vackra och varma anförande vill jag emellertid icke längre sysselsätta mig, utan återkommer till sjelfva hufvudfrågan, och i afseende derpå tror jag, att man kan finna tillräckligt skäl så väl indirekt i herr statsrådet och chefens för eckle-

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

siastikdepartementet yttrande som ock direkt i den ställning, hvori dessa skolor befinna sig, och det ena så väl som det andra gör, att jag, för min del, omöjligt kan underlåta att yrka bifall till motionärernas förslag.

Herr statsrådet Wennerberg: Då denna fråga förevar vid budgetens behandling i statsrådsberedningen, hade jag begärt en betydligt större summa än den af 30,000 kronor för att försöka tillfredsställa de närmaste och största behofven vid våra flickskolor. Men begäran om penningar under de många punkter, som förekomma på åttonde hufvudtiteln, kräfde tillsammans så stora belopp, att betydliga strykningar måste göras ej blott i denna punkt, utan ock i åtskilliga andra, och endast med 30,000 kronors förhöjning i anslaget kunde för Riksdagen framläggas denna Kongl. Maj:ts proposition. En annan sak vållade ock, att jag icke ville vidhålla det af mig först begärda beloppet, eller att de 70,000 kronorna skulle höjas till 150,000 kronor, nemligen det, att Riksdagen derpå antagligen svarat, att ett så stort anslag ej kunde skäligen förr lemnas, än flickskolekomiténs förslag blifvit af Kongl. Maj:t pröfvadt och frågan föreläge till definitivt ordnande. Derför stannade det vid de begärda 30,000 kronor. Ingen är villigare än jag att erkänna, att detta blott är en hjälp för tillfället, för att icke våra flickskolor, hvilka nu laborera med högst bedröfliga ekonomiska omständigheter, ännu ett år skulle få vänta på hjälp, innan de kunde komma till den i sjelfva verket ganska anspråkslösa punkt att såsom understöd erhålla hvad en adjunkt vid de allmänna läroverken får i aflöning. Man har, som synes häraf, något orättvist delat den hjälp, som eguats åt den uppväxande manliga och qvinliga ungdomen.

Emellertid måste man, om man verkligen vill *handla* praktiskt och icke blott *tala* om den praktiska verksamhetens betydelse, försöka tillse, huru detta skall kunna rättas och en förbättring komma till stånd. Jag har just med afseende på behofvet af en mer praktisk undervisning, såsom kammaren behagat observera, för lärarinneseminariet begärt en fjerde klass, och det ser ut, som om detta skulle vinna Riksdagens bifall. Utan att vid våra flickskolor hafva lärarinnor i praktisk och teoretisk hushållning, helsolära och dylikt kommer man icke ett steg framåt, ty utan lärarinnor får man ju icke heller några lärjungar i detta ämne. Skall man släppa fram sådana till läromästare, som sjelfve ingenting veta eller ej fått sin lärdom tillbörligen begränsad, kommer man ingen väg. Just denna fjerde klass borde synnerligen blifva egnad åt den praktiska uppfostran och åt den särskildt för qvinnor passande undervisning, hvilken sedan skulle spridas till våra flickskolor och sålunda, såsom jag hoppas, verka i god riktning. På detta sätt skulle man också tillbörligen kunna skilja den qvinliga uppfostran från den manliga. Häraf skulle ock en annan vinst dragas, nemligen att den öfverhandtagande öfveranställningen vid flickskolorna skulle betydligt minskas, enär denna praktiska kurs för undervisningens så väl meddelande som emottagande skulle medföra en helt annan verkan på lärjungarnas helsa än det vanliga en-

sidiga studiet, då man mest läser lexor och sitter sysselsatt på skolbänken.

Jag är herr erkebiskopen särdeles tacksam därför, att han i någon mån berört detta ämne. Man får så ofta höra talas om öfveransträngning vid våra läroverk, och att detta uteslutande skulle bero på organisationen. Men hvad särskildt våra flickskolor beträffar, vågar jag, i likhet med den nämnde ärade talaren, påstå, att felet icke sällan ligger hos föräldrarne sjelfva, hvilka ofta på ett oförståndigt sätt pådrifva undervisningen, emedan de önska så fort som möjligt få sina döttrar färdiga att lemna skolan, men på samma gång fordra, att de skola lära allt möjligt. De arma lärarinnorna, hvilka skolorna icke kunna tillräckligt aflöna, och af hvilka följaktligen en och samma får göra den tjenst, hvartill egentligen tvenne lärarinnor skulle erfordras, blifva ock sannerligen öfveransträngda af denna jägtande undervisning. Tvifvels utan ligger väl ock en icke obetydlig del af skulden därför på lärarne sjelfve, hvilkas nit stundom kan vara öfverdrifvet, och detta torde gälla så väl inom flickskolorna som inom gosskolorna.

Att i afseende på det föreliggande förslaget sträcka mina förhoppningar längre än till den summa, som Kongl. Maj:t begärt, det vågar jag icke. Att jag åter sträcker mina önsknings till motionärernas begäran, det erkänner jag öppet, emedan jag tror, att det verkligen skulle vara till en stor och vigtig hjälp för våra flickskolor, om motionärernas förslag ginge igenom, och ingen borde hellre önska detta än just dessa flickskolor sjelfva och de, som äro för dem nitälskande.

Friherre Barnekow: Vi hafva nu kommit in i läroverksfrågan i hela dess utveckling, och jag har här under diskussionen hört tvenne talare påstå, att det skulle vara på föräldrarnas initiativ som barnen måste underkastas mångläseriet i skolorna. Detta har jag emellertid icke kunnat åhöra utan att deremot inlägga min bestämda protest. Fins det verkligen några föräldrar, som påyrkat, att barnen skulle läsa så mycket, så fins det å andra sidan många föräldrar — och dit hör jag — hvilka tiggat och bedt, att barnen måtte slippa läsa så öfverdrifvet mycket, men utan framgång.

För öfrigt, och då tiden är så långt framskriden, inskränker jag mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Treffenberg: Denna gång skall jag fatta mig mycket kort. Jag har endast en anmärkning att göra mot en punkt i utskottets motivering.

Utskottet synes nemligen uttala den förväntan, för att icke säga förhoppning, att det blifvande regeringsförslaget hufvudsakligen måtte byggas på de grunder, hvilka komitén för flickskoleväsendets ordnande ansett för organisationen lämpliga. Hvarifrån utskottet fått denna föreställning kan jag icke förstå, åtminstone stämmer den icke väl öfverens med det yttrande, herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anført till statsrådsprotokollet. Der säger han nemligen, att "då icke oväsentliga anmärkningar blifvit gjorda mot flertalet af de förslag, som komiterade i detta syfte framställt, vore dessas genom-

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvinlig
ungdom.
(Forts.)*

*Höjning af
anslaget till
högre skolor
för qvintlig
ungdom.
(Forts.)*

förande i oförändrad gestalt icke att förorda". På det att icke regeringen måtte af detta utskottets uttalande förledas att för Riksdagen framlägga en allt för trogen kopia af komiténs förslag, vill jag begagna tillfället att, till den kraft och verkan det hafva kan, för min del redan nu protestera mot en hufvudpunkt i detta betänkande, nemligen hvarje försök att ordna *samundervisning* mellan gossar och flickor i icke mindre än 32 läroverk. Såsom skäl härför hänvisar jag till den reservation, som flickskolekomiténs numera aflidne ordförande, professor E. Löfstedt, anfört och vidare till de af samtliga domkapitlen och i synnerhet af domkapitlet i Upsala i ärendet afgifna yttranden. I hufvudsak förenar jag mig med dem, som yrkat på det högre, af motionärerna begärda anslaget.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande den nu föredragna punkten yrkats dels bifall till hvad utskottet deri hemställt, dels ock, af herr *Wieselgren*, bifall till hans i ämnet väckta motion.

Härefter gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Den fortsatta behandlingen af förevarande utlåtande uppsköts till aftonsammanträdet.

Anmälades och bordlades:

statsutskottets utlåtande n:o 7 a, i anledning af Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjetten hufvudtiteln gjorda särskilda framställningar angående anslag dels till "rikets ekonomiska kartverk", dels ock till inrättande af en lånefond för fiskerinäringens befrämjande; samt

lagutskottets utlåtande n:o 31, i anledning af väckta motioner om ordnandet af väghållningsbesväret på landet.

Justerades 7 protokollsutdrag för detta sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3.38 e. m.

In fidem
A. von Krusenstjerna.